

Nõ 21
1 9 3 2
30 senti

Kaitseliidu peastaabi portaal öösel
Foto Ivar Paalmann

Kaitse Kodu!

GEORG HENDRIKSON

TALLINN

Köie-,
nööri-,
vööde,
kiige-
võrkude jne.
tehas

S. PÄRNU MNT. NR. 83-a,
KÕNETRAAT 459-27

LADU: VÄIKE KARJA T.
NR. NR. 4 JA 6,
KÕNETR. 445-29

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol.-lt. J. Maide
telefon 451-94.

Tegev toimetaja leitn. A. Treufeldt,
telef. 451-89.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastõõ arvatakse tasuta alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasi saatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Tel. 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1,50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad a üks lehekülj:
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 21

1932

SISUKORD:

- SK.: Tallinna maleva aastapäevaks.
Ed. Laamann: Konstantin Päts.
H. Vellner: Eesti-Läti kokkupuuteid.
A. J.: Eesti ratsavägi 15-aastane.
H. Tombach: Purilend.
— Kaitseliidu töö ja elu.
T. Braks: Müstiline mardisant. Lühi-
jutt.
— Kaitseliidu 1931/32. a. eelarve täit-
mise aruanne.

Kaitseliitlased,
naiskodukaitse
liikmed ja
noored kotkad,

pidage meeles, et kaitse-
liitlaste tarvete ladu peab
silmas ainult teie huve.

Meilt võite osta:

relvi ja nende osi,
laskemoona,
laadimisabinõusid,
õppevahendeid,
relvade puhastusabinõu-
sid ja puhastusvahen-
deid,
laskemärklehti,
sporditarbeid,
kaitseliidu märke,
kaitseliidu kirjandust ja
mitmesuguseid teile vaja-
lisi tarbeid.

Külastage tarvete ladu.

Tutvuge meie hinnakirjaga.
Ostusundi ei ole.

KAITSELIITLASTE
TARVETE LADU,
TALLINN KAARLI 8.

Avatud igal äripäeval kella
11—15 ja lisaks igal teisip.,
reedel ja laupäeval veel
kella 17—19-ni.

AR EESTI RAHVUS-RAAMATUKOGU

Ar 932P
Kaitse

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

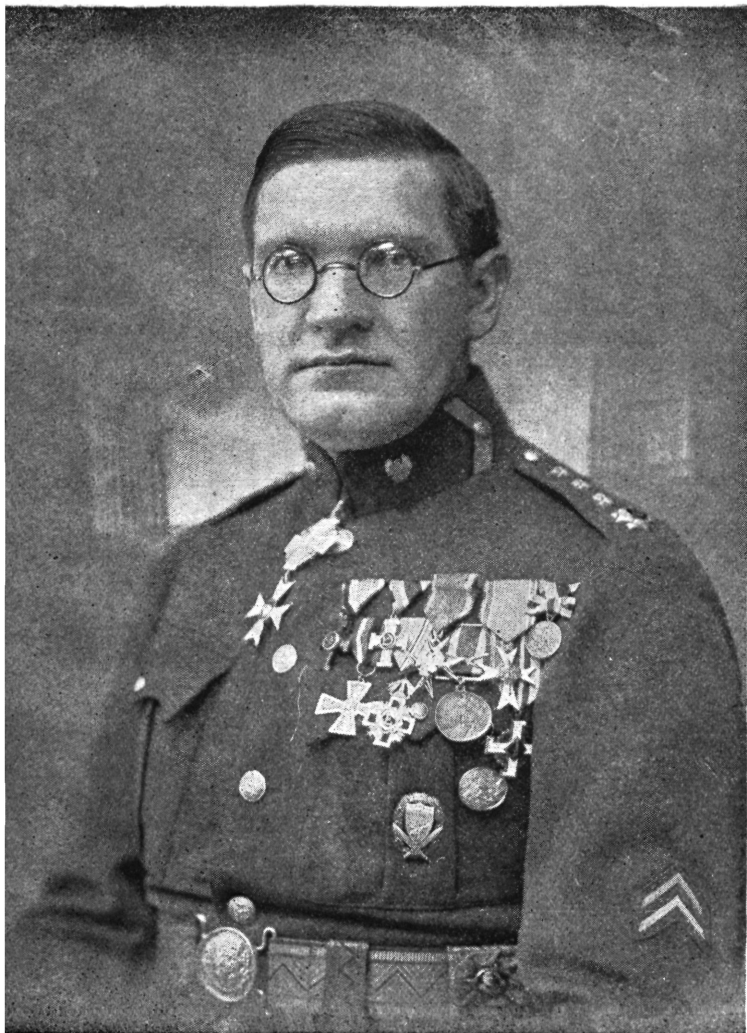
Nr. 21

Talinnas teisipäeval, 15. novembril 1932

VIII aastakäik

RIIGIVANEM KONSTANTIN PÄTS

Kolonel F. PINKA, Tallinna maleva pealik

14 aastat
meie pealinna
wabatahtlikku
omakaitset

Tallinna malewa aastapäewaks

11. novembril j. a. möödus 14 aastat päewast, millal pandi alus meie pealinna kaitseorganisatsioonile — Tallinna malewale. Nende aastate jooksul on kaitsetöö nii mõndki läbi elanud, nii mõnedki muudatused läbi teinud. Algaastate organiseerimistöölle järgnes teist kaitsetööde tegemises, oldi arwamises, et meie riikliku julgeolekut ei ähwarda ei sisemised ega välised hädaohud. Kuid 1924. a. tekkinud kommunistide wäljaastumised näitasid, et meie noor riik siiski wajab tugevat sisemist omakaitseorganisatsiooni, kes alatselt oleks walmis kodanike ja riikliku julgeoleku kaitseks.

Nii sündis töiste sündumuste keerises teis-
kordsest kaitsetööst ja uue jõuga asuti ka Tallinna
malewa reorganiseerimisele.

Aulele alustele rajatud, on Tallinna malew
kaswanud ja arenenud igapäewase wäljaõppe
kaudu tugewaimaks üksuseks kaitsetööde organi-
satsioonis.

Mitte peatudes ühiskawutuste juures wõib
ära märkida, et Tallinna malewa algatuse kaudu
on tähtsaimaks alaks kaitsetöö ja ka togu
riigis kujunenud lastesport. Pühendades sellele
malewas tööst tähelepanu ja tõmmates kaasa
teisi organisatsioone on suudetud eesti lastu-
rid wita rahwuswahelisele tasemele.

Selle kõrwal on pöördud tööst tähelepanu
ka teistele wäljaõppe aladele, mille tulemusel
on tugevad jaawutused nii sportlikul kui ka
lahingulisel õppealal.

Tattugu Tallinna malewal suurimat taht
ja laialtsemaid wõimalusi oma tegewuse jatta-
misel ja ärge rauegu see waim, mis pari-
maid kodumaa poegi on toonud totku meie
kodukaitset, et pealinna kodanikud alati wõit-
süd olla julged ja rahulikud teadmises, et pea-
linna wärawate kaitse on usaldatud tugewaisse
ja usaldatawaisse kättesse.

— jt.

KONSTANTIN PÄTS

MEIE POPULAARSEIMA JA TEENETERIKKAIMA RIIGIMEHE JA LUGU- PEETUIMA KAITSELIIDU TEGELASE VIENDAT KORDA RIIGITÜÜRILE TULEKU PUHUL „KAITSE KODU!LE“ KIRJUTANUD ED. LAAMAN

Meie esimesil haritlasil oli tavaliselt kaks teed, mis sagedasti juba kodunt vanemaistki olid mõjutatud. Konservatiivsemad läksid usuteadlasiks. Eesti Üliõpilaste Seltsi esimestel aegadel oli seal usuteadlaste käes peagu absoluutne enamus. Kelles aga enam oli protestivaimu, see läks advokaadiks. Neid tuli siis rohkem, kui juba Maarjamaa sajandite idüll „läks lõömaks“.

Konstantin Päts oli üks neist, keda juba isa eeskuju viis „Eesti rahva advokaadiks“. Võitlus eestlaste „ajaloolise vaenlasega“ oli tal juba perekonna traditsiooniks. Sama vastolu, mis isa ajas „vene usku“, viis poja — esimeseks Eesti valitsuse peaks.

K. Pätsu isa, Jakob Päts, oli mitmendat põlve vaba talupoeg ja nagu isaisagi — ehitusmeister ja -ettevõtja. Viljandimaalt Heimtali vallast pärit, käis ta üle Viljandi maakonna ehitustöid tegemas. Ehitas mõisa häärbereid, parandas kirikutorne, ehitas Viljandisse omaenda maja.

Kui laiema silmaringiga meest palusid teised talupojad teda sagedasti eesträäkijaks ja eestkostjaks nõudmiste ja protsesside asjus. Nõnda panid kord talumehed rahad kokku ja saatsid Jakob Pätsu ühes paari teise mehega maanõudmiste asjus Peterburisse, kus nad Eesti vammustes, nagu olid, käisid ühe suurvürsti pool ja esitasid oma palvekirjad. Kui aga saadikud Peterburist koju tagasi olid jõudnud, võeti nad kohe kui „mässumehed“ vangi ja vabastati alles siis, kui teised talumehed Peterburisse olid telegraferinud ja sealt ametnik oli saadetud välja asja uurima.

Jakob Päts sattus nii kesk seda talurahvaliikumist, kus Riias vene piiskopi pool käidi „oma õigusi otsimas“ ja salviti end „keisri usku“. Ka Jakob Päts laskis enda salvida. C. R. Jakobsoni liikumise-stki ta võttis agarasti osa ja kui senaator Manassein sõitis Baltimaid revideerima, kutsuti temagi aru andma. Toas oli ka mõisnikke, kellele pakuti tool. Jakob Päts võttis ise endale tooli, üks mõisnik kis-kus aga selle tal käest: kui suured saksad istuvad, peab talupoeg püsti seisma!

Vahekorrad läksid nii teravaks, et lõpuks üks vene ametnik J. Pätsule andis nõu: Viljandimaal ei antavat talle nii-kui-nii enam elu — kas ta ei tahaks maad saada Pärnumaal?

J. Päts ostis talukoha Pärnumaal Tahkurannal. See oli pime nurk. Uustulnukat võõrastati, toodi talle ukse ette kanamune nõiduseks, et tal halvasti läheks. J. Päts suhtus nõidustesse küll huumoriga, keetis nõiutud munad ja sõi südamerahuga ära, kuid

hiljem müüs siiski talu ära ja kolis Pärnu linna, kus elavalt võttis osa Pärnu põllumeeste seltsist ja Riias talurahva „ahukaadiks“ käies ikka väga vaimustatud oli, kui läks korda mõne mõisniku üle võitu saada.

*

Niisuguse ärksa isa kodus oli muidugi üheks tähtsaimaks mureks: kuidas rohkearvulistele poegadele anda kooliharidust. Alg- ehk kihelkonnakoolist viis tol ajal tee kreiskooli. Aga see oli majandusliikult liig kulukas. Teine, kergem, tee oli — minna õigeusu vaimulikku seminaari Riiga, kus oli õppus ja ülalpidamine prii. Vene seminaaride rahutu „bursa“-vaim oli seal täiendatud veel mitmesuguste rahvaste kokkupuutumisega. Mõnedki olid sealt juba läinud üle gümnaasiumidesse ja ülikooli.

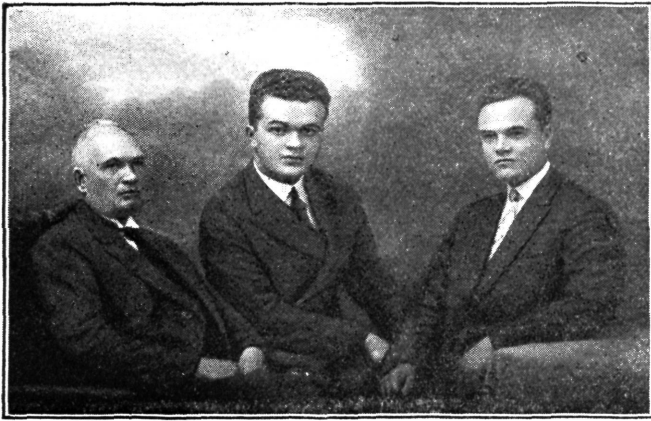
Ka Konstantin Päts ei leidnud endas kalduvusi vaimuliku kutsele. Eelviimsest klassist ta astus välja. Kodus aias edasi-tagasi käies õppis kogu suve ladina keelt ja matemaatikat järele ning sügisel astus Pärnu gümnaasiumi.

Isakodu oli linna serval. Iga päev tuli versta 5 metsa vahel Riia maanteed koolis käia. Samas klassis olid ka eestlased — praegused dr. Maasing ja adv. T. Jürine — juba üle 20-aastased täiskasvanud mehed. Vahel diskuteeriti nendega kogu tee, mis keegi tahab ette võtta, kuhu edasi minna. Maasingile, jõukale Abja poisile, ei teinud ülikooli minek raskusi. K. Pätsul seisis aga selle ees majandusprobleem.

Kuid raskused kestsid ülikoolis ainult esimese aja. K. Päts läks õigusteaduses hästi edasi ja sai varsti šamajevi stipendiumi. Peale kursuse lõpetamist taheti teda ülikooli juure jätta professuuri vastu valmistumiseks.

K. Pätsu huvitas väga Balti eraõigus ja kuulus Rooma „Corpus juris civilis“ on tänini üks tema lemmik-lugemisvara, mille lakoonilist, täpset ja selget stiili ta ikka naudib.

Balti-saksa vaim peletas K. Pätsu toleaeegseist Tartu üliõpilas-organisatsioonest jääma eemale. Selle asemel ta seltsis „metsikute“ üliõpilaste ringidega, kuhu kuulusid eestlased J. Jaakson, R. Haavakivi, L. Jürgens, dr. Alver, lätlane Arved Berg, venelasi, poolakaid ja grusiinlasi, nagu Kaukasuse hiiglane vürst Sorab Abdušelišvili. Neis ringides valitses vabameelne vaim. Peeti vaidluskooosolekuid, käidi karskusseltsis kõnelemas. Eesti seltskonnast puututi lähemalt kokku maalermeister M. Martna, Oleviku toimetaja A. Grenzsteini ja teistega.

Riigivanem oma perekonna keskel

See oli 90-ndate aastate viimne pool. Põhikõrgema reaktiooni lasus veel paksult üle Venemaa, aga ühes majandusliku jõukuse tõusuga oli juba tunda uusi värskemaid tuuli, esimesi eelkäijaid 1905. a. tormile, eriti ülikoolinooruse seas.

*

Pärast väeteenistust K. Päts asus Tallinna. Siin oli eestlasel tol ajal väga raske peale alata: Tallinn oli saksa linn, kus ka natuke oli vene ametnikke, kaupmehi ja sõjaväge. Eestlane ei maksnud siin midagi. Üks vanem eesti haritlane kokkus hirmsasti ära, kui ühes avalikus kohas paar uustulnukat teda kõnetasid eesti keeles.

K. Päts asus vannutatud advokaadi abiks J. Poska juure. Viimase pool algasid kokkupuutumised eestlastega, kes püüdsid linnavalikogus luua vastukaalu saksa enamusele: kaupmehed Karl Mänd, Uusman, majaomanikud Schlisti, Mürkes j. t. Organiseerimiseks oli tungivalt vaja eesti päevalehte. Peamiselt K. Männa ainelisel ja Eduard Vilde vaimsel toetusel hakkas K. Päts a. 1901 „Teatajat“ välja andma.

Sellest sai Tallinna eesti renessansiaeg, mis varsti oma vilja kandis: esimese eesti linnana langes Tallinna linnavalitsus a. 1904 eestlaste kätte.

Aga seda ei andestatud. 1905. aasta sügisel, kui sõjaseadus välja kuulutati, toodi K. Pätsule heade sõprade poolt teade, et teda samal ööl tullakse vangistama.

Tagaselja surma mõistetud, pidi K. Päts põgenema. Neli aastat maapaos elanud, ta andis siis enda kohtu alla, istus 1½ aastat Peterburi „Krestõis“, et juba ilma poliitiliste õigusteta kodanikuna võida Tallinna pöörduda tagasi „Tallinna Teatajat“ toimetama, inspireerima Tallinna linnavalitsust ja korraldama Tallinna eesti seltskonda. Ja see poliitiliste õigusteta kodanik, kes ei tohtinud pidada ühtki avalikku ametit, avaldas ometi nii suurt mõju, et kuberner Korostovets teda urisedes kutsus „Eesti vabariigi presidendiks“.

*

K. Pätsul on eestlasist vist üks kõige eriskummalisem elulugu. Selle eluloo fantastika jõuab haripunktile revolutsiooni tormides. Seal ta liigub määratumas kaares võimutippude ja — vanglate vahel, kuni viimaks Saksa võimu kokkulangemine ta jälle vangilaagrist otsekohe toob kodumaa esimese kodaniku kohale ja tema ette seab ühtlasi tema elu suurima ülesande: riiki luua samal ajal kui teda välistest sissetungijast vabastada.

On täiesti võimatu seda lugu siin hakata jutustama. See vääraks kogu raamatu. Siin saaks anda ainult mõne iseloomustava joone K. Pätsust kui Eesti riigi loojast ja kui riigimehest.

Kui K. Päts võrrelda teiste meie riigimeestega, siis torkab kohe silma erakordselt lai ulatus, milles ta mitmesuguseid väga lahkuminevate vaadetega inimesi suudab koondada ja korraldada ühisteks praktilisteks sihtideks.

K. Päts on peagu alati valitsenud õige laiade koalitsioonidega — juba „Teataja“ toimetusest saadik, kus mõne tulevase Tallinna majaomaniku kõrval töötas ka tulevane eesti enamlaste juht H. Pöögelman. Vastastel oli vahel peamurdmist, milleks seda lehte pidada: kas mustade venestajate või punaste revolutsionääride omaks.

See eeldab temas peale kaasakiskuva temperamenti ja suure kujutlusvõime veel head inimeste tundmist ja kainet realiteetide hindamist.

K. Pätsu on seepärast nimetatud suureks olupoliitikuks. Kuid tõtt öelda on ta osutunud vähem painduvaks kui mõnigi teine meie riigimees. Tema olupoliitika iseäraldus seisab tema suures kujutlusvõimes, tema kombinatsioonide rikkuses.

K. Pätsu kujutlusvõime näib talle mitte iial rahu andvat ja alatasa ta haub järjest uusi projekte, kuidas oma ümbrust luua uueks. Nagu ta oma kodutalus on endise ussisoo muutnud kõige eeskujulisemaks viljapuuaiaks kogu Tallinna ümbruses, nii ta mõlgutab vahetpidamata järjest uusi mõtteid meie riigi ja ühiskonna asjus. Tema oli ka esimene, kes meie põhiseadusegi uuendamise juba kohe 1. det-

Riigivanem oma talu aias

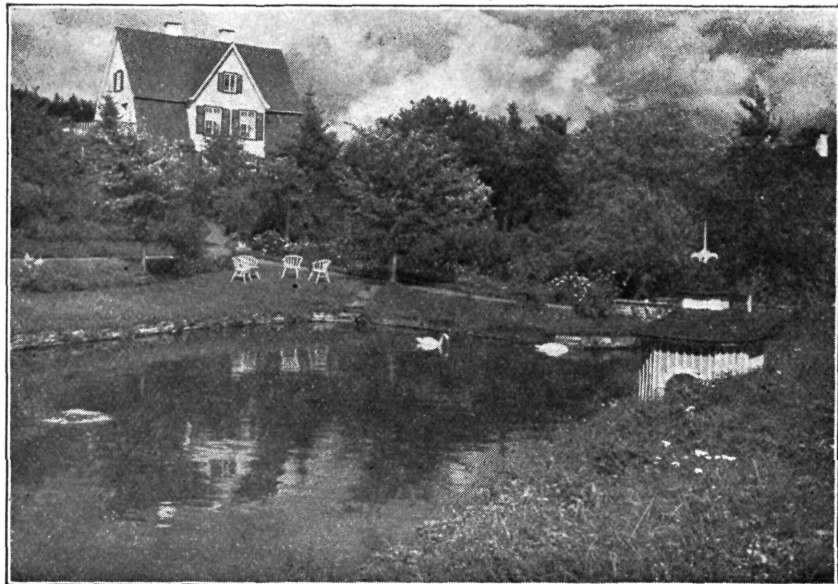
sembri 1924. a. järele võttis päevakorralt. Kus üldse mõni uus asi vajab tegijat, seal on K. Pätsul käed küljes.

Sealjuures on täiesti tõsi, mis K. Päts endast ise on öelnud, et ta oma poliitilistelt vaadetelt on alalhoidlane. Ses mõttes on väga iseloomulik üks tema temperamentsem vaidluskiri 1915. aastast ühe Balti paruniga Eestimaa omavalitsuse uuendamise pärast: raskeim etteheide, mis ta seal Balti aadlile teeb, seisab selles, et see eestlasile midagi pole andnud, mida maksaks alal hoida, eestlasist ei saavat ükski mõtleja ja laiema silmaringiga inimene olla alalhoidlike vaadete pooldaja, sest et meil ju midagi ei ole alal hoida.

Ei ole seepärast täiesti juhuslik, et K. Päts ka praeguse põlevaima päevaküsimuse puhul esitab ja teostab alalhoidlikku poliitikat — krooni hoidmist nende „konjunktuuri-revolutsionääride“ vastu, kes pääseteed otsivad meie senise finantssüsteemi ümberpaiskamises.

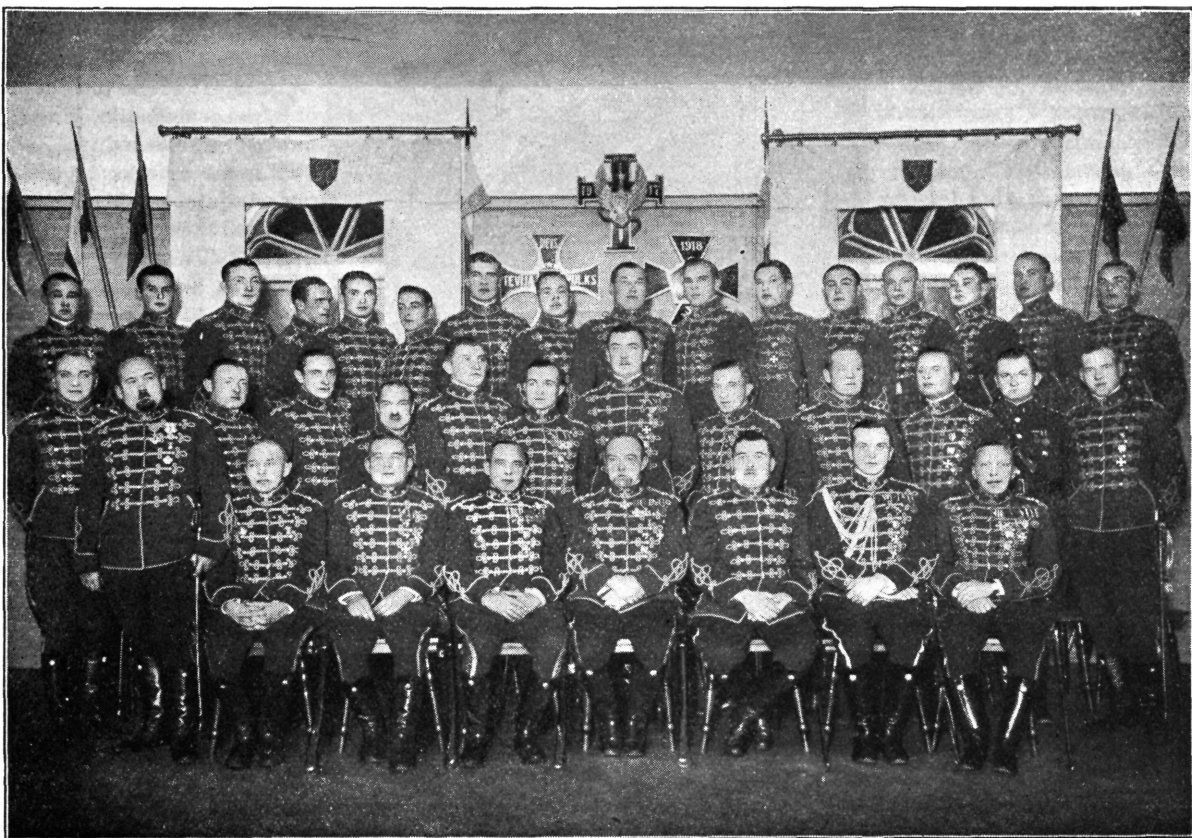
Alalhoidlik instinkt räägib ka K. Pätsu elavas osavõtus kõigest, mis puutub riigikaitse — alates meie sõjaväele aluse panemisest 1917. a. Ülemkomitees ja lõpetades alatise ja elava osavõtuga kaitseliidu tegevusest, niihästi selle juhtivas orgaanis kui ka tegeliku kaitseliitlasena.

Kahe inimpõlve jooksul talupojast, kelle alt mõis-

K. Pätsu talu Kose-Lükatil

nik tooli ära kiskus ja keda Peterburis käimise pärast areteeris, kuni Eesti vabariigi esimese kodanikuni — see on muinasjutuline tee. Ja ometi pole see mõni juhuslikult süllelangenud taevakingitus muinasjutu õnnelapsele, vaid üksainus järjekindel, sitke ja vääramatu loodusjõuline ülestung, võitlus eesti rahva õiguste eest, et oleks midagi, mida juba maksaks alal hoida.

Ratsarügemendi praegune ohvitseridekogu

EESTI-LÄTI KOKKUPUUTEID MEIE LIITRIIGI ISESEISVUSE AASTAPÄEVA PUHUL

Läbikäimisel oma naabrite soomlaste, venelaste ja lätlastega on eestlasil viimase sajandi kestes pealiskaudsel vaatlusel kõige vähem kokkupuuteid olnud lätlastega. Suhteid Soomega on määranud hõimutunded, venelastega enne iseseisvust riiklik võim, lätlastega aga keel. Eestlaste ja soomlaste rassiline ühtekuuluvus andis tõuke lähenemispüüetele juba möödunud sajandi alul ja kokkupuuted Soomega tänapäev on eestlasil kõigil aladel sedavõrd tihedad, et neid juba iseenesest mõistetavalt peetakse paratamatuiks. Eesti iseseisvaks saamisega on küll eestlasil venelastega lähem läbikäimine lõpnud, kuid meie intelligentsi vene keele oskus annab võimaluse suure naabri kultuuri- ja poliitilist elu pidevalt jälgida. Läbikäimiseks lätlastega on puudunud aga mitmed vajalised eeldused. Tähtsamana mainisime juba keelt. Kuigi kokkupuuted lätlastega ei torka silma, on need viimase saja aasta kestes olnud siiski sedavõrd tihedad, et Eesti kultuurajaloo kirjutaja ei pääse mööda sellele pühendamast eripeatükki. Üldiselt valitseb meil arvamine, et lätlased ja eestlased on teineteist leidnud alles iseseisvuse võitluses ja iseseisvuse ajal. On ju tõsi, et möödunud aastakümne kestes, eriti tollest ajast peale, millal Eesti ja Läti astusid poliitilisse ja majanduslikku liitu, on eestlased ja lätlased oma saatust ühendades olnud sunnitud läbikäimist arendama kõigekülgselt, et loodud liit ei osutuks ainult paberlikuks dokumendiks. Kuid Eesti ärkamisajalugu jutustab aga meile, et juba kolmveerandsaja aasta eest eesti ja läti rahvajuhid tegutsesid tihedas kontaktis võitluses oma rahva õiguste eest. Elades

Latvia vabariigi president A. Kviesis

ühesugustes poliitilis-majanduslikes ja kultuurilistes tingimustes on kogu ärkamisaja kestes eestlasil ja lätlasil olnud mõlema rahva edaspidist arengut määrava tähtsusega kokkupuuteid. Siinkohal ei saa jätta mainimata, et eestlasil on tulnud mõndki lätlasilt õppida. Geopoliitiliste soodsate tingimuste tõttu algas rahvuslik liikumine Lätis aastakümne varem Eestist. Seetõttu on ka Läti rahvuslikud üritused Eesti omadest hulga vanemad. Nii on Eestist kõrgemas eas Läti ajakirjandus, kirjandus, kunst ja ka rahvuslikud majanduslikud ettevõtted. Aktsiaselts „Linda“ näiteks asutati lätlaste eeskujul, samuti ka hingusele läinud Eesti Kirjameeste Selts. Ka Läti üliõpilas-organisatsioonid on vanemad Eesti omist, nagu Läti rahvuslik liikumine oli alul selgejoonelisem Eesti omast. Tol ajal, kui veel J. V. Jannsen toetus saksameelseile pastoreile ja otsis abi baltlasilt, olid lätlased juba suutnud enda küljest raputada maha võõrad eestkostjad ja ajasid oma poliitikat. C. R. Jakobsoni

ja prof. J. Köhleri pahempoolsus Eesti rahvuslikus liikumises on suurel määral seletatav tollaegse läti rahvajuhi Kristjan Valdemarase otsekoheusest mõjust. Kuivõrd tihedas kokkupuutumises olid möödunud sajandi keskel eesti ja läti rahvajuhid, näitab Kristjan Valdemarase kiri C. R. Jakobsonile (1817. a.), milles ta soovitas Eestil Läti eeskujul laulupidu korraldada pastoriteta. Et täit pilti saada Eesti ja Läti suhetest ärkamisajal, selleks on kahjuks seda küsimust meil õige vähe uuritud, kuid avalikkusele teada olevaist andmeist selgub, et Eesti ja Läti võitlus rahvusliku iseolemise eest õige varakult on olnud kooskõlastatud, et teineteist

on julgustatud ja vastastikku mõjustatud. Läti ja Eesti poliitilisest ja kultuurilisest koostööst saame juba selgema pildi käesoleva sajandi alul. Tähtsaimaiks momentideks on siin Eesti ja Läti riigi volinike ühine esinemine poliitilistes küsimustes vene riigiduumas ja eesti kirjanduse populariseerimine tõlgete kaudu Lätis ning vastupidi. Maailmasõda tegi aga Läti ja Eesti suhete edaspidisele korrapärasele arengule ajutiselt lõpu.

Eestlaste kokkupuuted oma naabrite soomlaste ja lätlastega oleksid Vene ajal olnud veelgi tihedamad, kui seda poleks takistanud toleaeagsed poliitilised olud. Vene võimud nägid juba soome teadusmeeste Eestisse sõitmisest ja Eesti üliõpilaste külaskäikudes Soome separatismipüüdeid, mis siis veel, kui läbikäimine oleks ulatunud kaugemale. Vene võimud, samuti ka baltlased, jälgisid hoolega eestlaste, lätlaste ja soomlaste rahvuslikku liikumist ning tegid kõigiti takistusi selle arengule. Juhtumil, kui näiteks eestlased ja lätlased oleksid julgenud oma solidariteeti avalikult ilmutada, poleks kohalikud võimud jäänud vaikseiks pealtvaatajaiks, vaid kõik sarnased üritused oleksid surmatud juba eos. Alles pärast 1917. a. revolutsiooni said Läänemere ranniku rahvad võimaluse hakata moodustama ühist rinnet oma surujate vastu.

Eesti vabadussõja ajal, millal Läti kuulus osalt N. Vene ja osalt sakslaste alla, oldi Eestis veendunud, et Eesti võib oma iseseisvust kaitsta ainult siis, kui ka Läti on iseseisev. Oli vaenlane maalt välja aetud, algas ühes idapiiri kaitsega ka Põhja-Läti vabastamise operatsioon. Eesti tundis end lõpuks alles siis julgena, kui Lätist olid kihutatud välja ka Landeswehr ja raudne diviis. Kui ka Lätis ajutine valitsus oli oma võimu kindlustanud, võisime vabadussõja viia võidukale lõpule. Eesti ja Läti ühine võitlus oma iseseisvuse eest ja iseseisvuse saavutamise avas nüüd ka hoopis uued väljavaated kahe lähedase naaberrahva edaspidiseks koostööks võidu kindlustamisel. Eesti ja Läti valitsused olukorda õieti hinnates fikseerisid mõlemate maade tulevikuprogrammi juba 1922. a. liidulepingus ja ka mõlemate seltskond on jõudumööda aidanud kaasa, et see leping ei osutuks ainult formaalsuseks. Eesti ja Läti seltskonna lähendamiseks on kutsutud ellu Eesti ja Läti ning Läti-Eesti sõprusühingud, tihedas kontaktis tegevavad ajakirjanikud, kirjanikud, kunstnikud, teatrid ja muusikud. Majandusmehed on uurinud juba aastaid Eesti ja Läti majandusliku koostöö võimalusi ja isegi erikutseühingud, üliõpilasorganisatsioonid jne. on teinud jõupingutusi kahe rahva lähendamiseks. Sellest hoolimata, et läbikäimises eestlased ja lätlased peavad tarvitama võõrast keelt, on kokkupuuted viimasel ajal muutunud sedavõrd tihedaks, et ei ole enam ala, kus poleks sidemepidajaid kahe naabri vahel. Erilise suure tähtsuse Eesti ja Läti tuleviku kindlustamisel omab mõlemate maade kaitseorganisatsioonide koostöö. On avalik saladus, et Eesti ja Läti kaitseväed töötavad käsikäes, samuti ka kaitseliidud. Eesti kaitseliidu juhi

Latvia aizsargide ülem kolonel K. Prauls

kindral Roska hiljutine külaskäik Riiga ja temale seal osaks saanud südamlük vastuvõtt tõendas, et riigikaitse küsimustes on saavutatud arusaamine täiel määral. Riigikaitse on Eesti ja Läti lahutamatu. See asjaolu omab erakordselt suure tähenduse eesti ja läti rahva ajaloos ja see on ka pandiks, et nende iseolemist ei ähvarda enam mingi hädaoht.

Möödunud kümnekonna aasta kestes saavutatud edu Eesti ja Läti koostöös ei tähenda veel, et me oleksime jõudnud lõppsihini. Kokkupuuted on paljudel aladel veel ladvalised — neid on vaja süvendada. Eriti rahva laiemad hulgad on mõnikord veel ebateadlikud ühisküsimustes. Siin seisab suur töö ees, kui tahetakse saavutada täielist arusaamist teineteisest. Siin ei aita, et ainult organisatsioonid vastastikku peaksid sidet, vaid iga üksik kodanik peab rakendama end ühisele tööle. Isiklik läbikäimine omab rahvastevahelises läbikäimises erakordselt suure tähenduse ja seda on märgata olnud ka Eesti-Läti suhete ajaloos. Hea näide on siin Kristjan Valdemarase ja J. Köhleri ning C. R. Jakobsoni isiklike suhete tulemused. Ka tänapäeva eesti ja läti riigimeeste kokkupuuted üliõpilastena on olnud määrava tähtsusega Eesti ja Läti liidupoliitikas. Isiklike kokkupuudete arendamine peaks olema tähtsaimaks punktiks Eesti-Läti tulevase koostöö programmis.

EESTI RATSAVÄGI 15-AASTANE

11. nov. pühitses ratsarügement oma asutamispäeva Tartus. — Narva vallutaja, Põhja-Lätimaa vabastaja, Munamäe ja Jakobstadi kangelane

Kindral-major G. JONSON,
rügemendi sõjaaegne ülem, praegune
3. diviisi ülem ja ratsaväe inspektor

Reedel, 11. nov., pühitses ratsarügement Tartus oma 15. sünnipäeva. Üks vabadussõjas otsustandvamat osa etendanud relvaliid, Munamäe ja Jakobstadi lahingute kangelane, kõige rohkem vaenlaselt sõjavarustust võtnud väeosa, kes tungis Lätti vabastades kõige sügavamale naabri territooriumile ja lõi Düüna kallastel kontakti Poola eelvägedega, pühitses oma juubelit.

Kui mõnelt poolt on esinetud väidetega,

et ratsavägi meie oludes on otstarbetu täitma iseseisvaid operatsioone, siis pole lihtsalt viitsitud tutvuda ratsaväe osaga nii maailmasõjas kui ka vabadussõjas: 1. ratsapolk kirjutas vabadussõja ajaloo lehekülgedele heroilisi osi; need leheküljed tuleksid seal asetada aukohale. Vaevalt leidub meil teist väeosa, kes on elanud läbi sarnaseid vintsutusi, kes on kaotanud lahinguis peagu niisama palju mehi surnutena ja haavatutena, kuipalju oli sõja jooksul keskmiselt rügemendi koosseisus! Vaevalt leidub väeosa, kes on tegutsenud nii kiiresti, otsustavalt lüües lahinguid, kui ratsapolk oma sõjaretkel Võru alt Jakobstadi. Ratsarügemendi lühike eluiga on täis seiklusi, sõna otsesemas mõttes, kangelaslikkust, ohvrimeelt ja tema ridades on valitsenud alati riiklik ja rahvuslik meelsus, mis on omane kõigile ratsavägedele.

Kui Peterburis tekkinud eesti sõjaväeosade keskkomitee avaldas üleskutse eestlaste kodumaale koondamiseks, et realiseerida esimese vene revolutsioonilise sõjaministri Gutškovi sellekohast luba, siis leidis üleskutse vaimustatult vastukaja ka eestlasist ratsameestest. Lühikese ajaga koondus Peterburisse üle 300 ratsamehe, kes marssisid lipnik Althoti juhatusel 12. mail vaksalisse, et sõita kodumaale, ees rahvuslipp, millel pealkiri „Elagu Vaba Eesti“. Sellest grupist sai alg-

rakuke eesti ratsaväele. Lipp, mis nende käes algas kodumaa-teenekonda, lehvib kogu Eesti suursündmuste päevil ratsaväelaste kätes uhkelt oma pealkirjaga nii võidu- kui ka murepäevil. Ta esineb ka praegu aukohal rügemendis, ehk küll mitmeist vaenlase kuulistest käristatuna, siiski käskivana ja kogu rügemendi valvele sundivana oma ilmutumisel rivisse, sest ta sisaldab rügemendi ajaloo.

Juba Tallinna jõudmise öhtul annavad ratsamehed „Lootuses“ Jaan Anveldile nahatäie. Selleaegne enamlaste häälekandja „Kiir“ sõimab ratsamehi „šefi“ peksmise puhul nimetab neid „Eesti hullrahuslasiks“. Alul jäävad ratsamehed I Eesti jalaväepolgu juure, moodustades viimase ratsakomando, kuna iseseisva ratsaväeüksuse loomiseks ei antud vene võimude poolt luba. Peale mõningaid vintsutusi ja edasi-tagasi komandeerimisi otsustab eesti diviisi ülem omavoliliselt formeerida I Eesti ratsapolgu. Polgu ülemaks määratakse st.-rittmeister Stolzen, polgu formeerimiskohaks Viljandi. Ratsamehed sattusid Viljandi just päeval, millal sealne „Tööraha ja sõjaväe saadikute nõukogu“ võimu haaras enda kätte ja areteeris maakonnavalituse.

Ratsaväelased vabastasid areteeritud. Tekkis avalik konflikt kohalike enamlastega. Et legaliseerida tehtud sammu, otsustasid ratsamehed mõista erapooletut kohut vabastatute üle. Kohut peeti 4. detsembril saalis. Kohtunikeks olid G. Talts, O. Leik, A. Tibar, A. Hunt, B. Andrejev, K. Kadak, J. Animägi ja A. Karro. Nende kaudu olid esindatud sotsiaaldemokraadid, iseseisvad sotsialistid, ratsapolk ja „Sakala“ toimetuse. Kutse peale jäid ilmutamata täidesaatva komitee ja enamlaste partei esindajad, kes pidid erapooletuse mõttes ka kuuluma tribunaali. Tribunaali esimeheks valiti G. Talts. Kokkutulnud rahvas tunnistas hääleteenamusega tribunaali otsustusvõimeliseks. Et „süüdistusmaterjali“ ei saadud enamlasilt kätte, siis selle puudumisel otsustas tribunaal kaebalused L. Sepa, A. Looritsa, G. Seene, K. Baarsi ja Holsteini mõista kohtulikult õigeks.

Selle tagajärjel tekkis ratsapolgul kohalike võimude enamlastega avalik konflikt. Pärnust telliti ratsamehi „vaigistama“ enamlikku väeosa. Et hoiduda asjatust verevalamisest, otsustas polgu staap, et polgul tuleb Viljandist salaja lahkuda. See õnnestus vaid rittmeister Jonsoni grupil. Polku hakati uuesti

formeerima Kapa-Kohila ja Hagudi jaamade ümbruskonnas. Vaimseks juhiks oli rittmeister Jonson. Polku peeti ülal diviisi „põrandaaluste“ summadega. Need aga lõppesid pea. Neid ja teisi möödapääsmatuid raskusi arvesse võttes laskis diviisi ülem polkovnik Laidoner polgu kuni olude paranemiseni koju, et ilmuda uuesti esimesel kutsel. Iga mees sai kaasa isikliku varustuse, relvad ja hobuse. Veel kord koonduti Tallinna saksa okupatsiooni alul, kuid toleaeegse peremehe poolt saadeti rügement aprilli alul laiali.

Okupatsiooni lõpp-päevil, millal asutati „Eesti kaitseliit“, organiseerusid ka ratsamehed. Uuestisund algas 11. nov. 1918. a. kaitseliidu ratsaosakonnana. 29. nov. muudeti ratsaosakond ratsapolguks. Polgu ülemaks määrati rittm. Gustav Jonson. Alatised korrahoidmised tänavail ja Ajutise Valitsuse hoones, erakorralised väljakutsed ja ülesanded sundisid formeerimistöö jätmata peagu teisele plaanile, kuid seda tehti siiski võimalust mööda. Eriti suur oli sel ajal puudus igasugu ratsaväe erivarustusest.

9. dets. tuli sõjaminister Pätsult käsk saata 1. eskadron liinile, 1. diviisi ülema käsutusse. Järgmise päeva õhtul sõitiski eskadron leitn. Tammani juhatusel välja, koosseisus 6 ohvitseri, 105 allohvitseri ja sõdurit. Eskadron sai esimesis lahinguis tublisti kannatada, kaotades langenutena kuulipilduja komando ülema rittm. Koviti ja oma vahtmeistri.

25. dets. sõidab ratsapolk liinile, Paide suuna kaitsele. Sel ajal olid Tartu, Rakvere ja strateegiliselt tähtis Tapa langenud punaste kätte. Koos 5. polguga tungiti kiiluna kaugele ette teisist pealetungivaist vägedest. Seks kasutati vana rootsi sõjateed. Ja nii nagu 1700. a. Kaarel XII teejuhiks oli Ronga Tehvan, nii oli ka 1919. a. eesti väeosade teejuhiks samal teel keegi vana talutaat.

Ööl vastu 19. jaanuari saabusid mõlemad polgud Auvere külla. Paksu lume ja paarikümnekraadise külmaga oli kaetud 40-km rännak. Seal ööbiti. Külmas polnud aga ruumi kõigile sõdureile. Osa mehi ööbis pakasega lumehangedel. Sõdureist viimse võimaluseni täiskiilutatud taluhütis asusid mõlemad väejuhid — kol. Reek ja rittm. Jonson — harutades Narva pealetungi kava. 5. polgu sõdureil oli aga väsimuse pärast võimatu teisel hommikul liikuda edasi. Otsustati ratsapolk saata üksi Narva poole. Aovalgel jõuti Narva alla. Koos dessandipataljoni ja soomlastega vallutati Narva. 1. diviisi suurel vastupealetungil jääb ratsapolgu teeneks Lõuna-Virumaa vabastamine. Ratsapolk jääb kaitsele Narva jõe üldjoonele, Gorodenkost Joalani. Ratsapolk vallutab polguülema käsutusse määratud abijõududega Kriušši, Dolgaja Niiva ja rea teisi strateegilise tähtsusega punkte Narvataguses. Rittm. Jonson võtab ette suurema retke vaenlase seljataha, mis aga ebaõnnestub sapöörliipnik Adamsi lohakuse tõttu. Sel retkel langeb 3. esk. ülem st.-ritt. Martin Holberg.

1919. a. märtsi alul algasid punased edukat pealetungi Marienburg-Võru üldsuunas. Teised väeosad olid taandumas. Ratsapolgul õnnestub panna seisma vaenlase pealetung ja arendada isegi märgatavat edu. 20. märtsi varahommikul pidas polk oma veriseima

Kol.-lt. P. BASSEN-SPILLER,
praegune rügemendi ülem

lahingu kümme korda suurema ja hästirelvastatud vaenlase vastu Munamäe ja Haanja mõisa rajoonis. Munamägi ja Haanja mõis vallutati, kuid see võit oli kalline. Seal jätsid oma elu leitn. Märk, kornet Huene, lipn. Orav, vahtm. Zettermann ja hulk sõdureid. Siin lõi polk ka tänini süvendatud lahingsidemed Sakala partisanidega.

Üks võit järgneb teisele, polk tungib sügavale vaenlase rindesse. Talle ei jõua sama eduga aga järele naabruses tegutsevad väeosad — läti Volmari polk, Tallinna kaitsepataljon ja soomusrong nr. 2. See takistab polku vallutamast Marienburgi. Vaenlane lööb Volmari polku, mistõttu on sunnitud taanduma ka teised väeosad. Ainult ratsapolk püsib positsioonil ja lööb tagasi vaenlase korduvaid pealetunge. Marienburg jääb küll sedakorda vallutamata jalaväe aeglase tegutsemise tõttu, kuid polgu tegevusega on halvatud kogu vaenlase suur pealetungi kava.

Maikuu lõpupäevil algas Võru alt ratsapolgu heroiline pealetung Marienburg-Schwaneburgi suunas. Luges toleaeegseid vägede ülemjuhataja staabi igapäeva-

seid sõjategevuse teadaandeid leiame, et umbes mai keskpaigani tungib vaenlane Võru eel ägedasti peale. Ja siis korraga 28. mai keskööl leiame kaks ratsapolgu eskadroni juba Marienburgist. Ja kui Landeswehri sõja eelpäev — 5. juuni — oma 11. tundi näitas, levis ratsapolgu trikoloor Kreutzburgi jaamahoonel ja 3. esk. ülem leitn. Leeman laskis tõmmata meie rahvusvärvid Düüna kaldal vallutatud Jakobstadi raekoja vardasse.

Ajal, millal 1. diviis tungis Peterburi suunas ja meie kätte oli langenud Pihkva, otsustas 2. diviisi juhatuse lüüa kiiresti liikuva ratsaväega vaenlast Scharlottenburg-Jakobstadi suunas. Ratsapolgu ülema käsutusse anti veel Sakala partisaanid. Grupi tegevus algas 27. mai ööl kell 2. Polk tungis südilt edasi üle Voronkino, Solovjevo Scharlottenburi sihis. Meie vastu võitles siin 4 kütipolku. Ägeda lahingu järele oli vaenlase vastupanu murtud ja ta taandus korratult, jättes maha hulga surmuid, andes vange ja sõjaväerest. Ratsapolk kiirustas vastast paanilisele põgenemisele ja jõudis samal keskööl Scharlottenburgi. Antud ülesanne oli täidetud hiilgavalt. Sealt liikus polk edasi laial rindel, löikas ära vaenlasel taandumistee, üksikud eskadronid löid siin-seal ägedaid lahinguid, kell ½11 jõudsid 1. ja 3. eskadron Marienburgi alla ja visale vastupanule vaatamata vallutasid tund hiljem juba linna. Siin saadi rikkalikku sõjasaaki ja võeti hulk vange. Hoop oli antud tabavalt ja põhjalikult. Marienburist sai vabadussõja ajalugu oma ilusaima lehekülje ja meie noor ratsavägi krooniti jääva aupaistega. Kogu enamlik rinne purunes ja segipaisatud punaväeosad paisati Düüna taha. Marienburgi võtmisega oli Eesti pind sõja jooksul esmakordselt ja ka lõplikult vaenlastest vabastatud. Kodumaa hingas kergemini. Põhja-Lätimaa vabastamine oli veel ajaküsimus. Vaenlase ridades tekkis kõige võimatu- maid muinasjutte meie ratsaväe võimest ja suurusest, sellele vaatamata et polgus oli sel ajal vaid üle 300 mehe.

Järjekorras vallutati veel V.-Annemõisa ja Siita jaam, lõigates seega läbi Põtalovo raudtee. 31. mail vallutati Alt-Schwaneburg. Viimase vallutamise- ga langes polgule sõjasaagiks kogu Valk-Schwaneburgi raudtee veerev koosseis: 13 kitsaroopalist vedurit, üle 400 vaguni, 2 laiaroopalist vedurit, 3 vagunitäit kahurimoonna, 1 vagunitäis telefonikaablit, mitu sada vankrit, 2 kitsaroopalist soomusrongi, palju kuulipildujaid, üks raske- ja üks kolmetolliline patareid täies korras, hobus- tega ja tüe lahingvarustusega. Üks saagiks langenud soomusrong tehti kohe ümber laiaroopaliseks; selleks tõsteti soomusvagunid laiaroopalistele platvormidele ja rongile asetati välikahur; uue ratsapolgu soomusrongi ülemaks määrati lipn. Aia. Koos soomusrongiga liiguti edasi Neu-Schwaneburi vallutamisel võttis 2. esk. jällegi rikkalikult sõjasaaki ja vange. Rittm. Maiste ja leitn. Leeman vangistasid Sesvegenis 9. komm. läti kütipolgu terves koosseisus ja kogu varustusega.

5. juunil algas polk edasilikumist Kreutzburgi suunas. Juba selle päeva hommikul vallutas polk alevi ja veerand tundi hiljem levis raudteejaamal sini-mustvalge polgu lipp. Kell ½11 hommikul sõitis 3. esk.

paatidel üle Düüna ja vallutas Jakobstadi linna. Kohaliku eestlasest apteekri abikaasa valmistab leitn. Leemani palvel eesti lipu ja vähese aja pärast levis see vana linna raekoja vardas. Sel päeval saadi jällegi kõige rikkalikumat sõjaväerest.

Ratsapolgu operatsioonide ajal Düüna kallastel oli kord ajalooline moment, kus Eesti ja Poola vabariikide piirid puutusid kokku. Nimelt kohtas ratsapolgu patrull Düüna kallastel 11 lõunast pealetungiva poola ratsapatrulliga. Marienburg-Jakobstadi operatsiooni raskuspunkt lasus täieliselt 1. ratsapolgul ja tema energiline tegevus viis lõunarindel tegutsevad punaväed katastroofini.

Augustis lööb polk juba ägedaid lahinguid Bolovsk-Põtalovo joonel, asudes siis Peipsi ranniku kaitsele. 78-km rinde kaitsega saab polk kõigiti hästi toime ja suudab edukalt valvata nii laia rinnet tänu ainult ratsaväele omase suure liikuvuse tõttu.

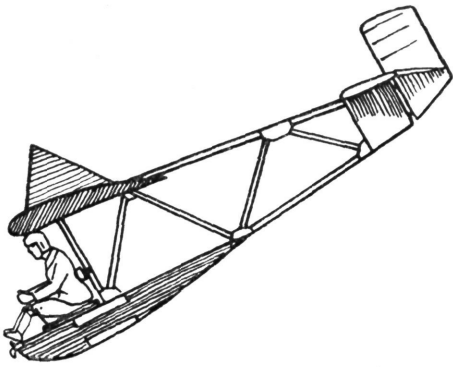
Rahu saabudes võis polk tuletada meele tähtsamaid etappe lühikeses, kuid kuulsusrikkas minevikus: „Auvre öö“, Narva, Munamäe siluett, Düüna kallastik...

Kuulsusriikas sõjasõit lõppenud, asus polk rahu- aegseks tööks Tartu. Pidades rahuajal esimest korda Tartu oma aastapäeva, kirjutas sel puhul „Postimees“: „Meie elame kui muinasjutu maailmas. Eks ole meie vapper sõjavägi kui maa alt välja nõiutud? Misugune samm võimetusest võimule.“ Polgu ülem polkovnik Jonson uputatakse aastapäeval tartlaste poolt sõna otsesemas mõttes lilledesse.

2. ratsapolk likvideeriti ja ühendati esimesega. Sõjaaegse polguülema lahkudes kõrgemasse sõjakooli ja hiljem kõrgemale ametkohale asus polku juhtima kapt. (praegu kolonel) P. Bassen-Spiller, kes juhib rügemendi tänini. Rügemendi ülema abi major K. Reiteli lahkudes asus sellele kohale major M. Bergmann. Eskadronide ülemad on kõik vabadussõjaaegse staažiga, neist 1. esk. ülema kohal major E. Kramm, vabadussõjaaegne adjutant, kes ainukese ohvitserina rügemendis pühitseb koos rügemendi juubeliga oma 15 a. teenistusjuubelit samas väeosas, kelle hälli juures ta seisis koos kindral Jonsoniga 11. nov. 1917. a.

Rügemendi 10-dal aastapäeval 1927. a. annetas üliõpilaskorporatsioon „Vironia“ rügemendile lipu, sest peagu terve konvendi koosseis võitles vabadussõjas kaasa oma vilistlase poolt juhitud üksuses ja andis kodumaale oma liikmeskonnast 5 meest, kes langesid lahinguväljal tõsiste ratsameestena, isamaalastena ja viroonlastena.

Sõjaliste teenete ja lahingulise vahvuse eest on annetatud 1. ratsapolgu ohvitseridele ja sõduritele 97 vabadusristi, nende hulgas ka ühele naisele, Anna Varessele (Peeter Ronk), tasuta ja autasumaa 107 ratsamehele ja pealeselle veel paljudele prii kool. Kokku on võtnud polk nii palju lahingsaaki, et on maksnud riigile kinni mitmekümneks aastaks oma ülalpidamise. Rügemendi ohvitseride eestvõttel valmistati rügemendi alatisse asupaika. Tartu, Lembitu kasarmute platsile, lihtne, kuid nägus ausammas rügemendi langenuile. Rahuaegne ratsarügement on arenenud välja kõigiti ajakohaseks ja moodsaks lahingüksuseks ja seisab valvel kodumaa julgeoleku eest. A. J.

PURILEND

PURILENNU ARENGUST

H. TOMBACH,
lennuasjand. dipl. ins.

Alljärgnevad read ei taha olla ajalooline ülevaade purilennu arengust kuivade andmete, aastate, nimede ja tippsaavutuste igava loetluse näol, vaid katse kirjeldada ajaloolisel tagapõhjal praegu tuntud purilennuviise ja konstateerida purilennu liikumise praegust seisu välismaal. Eelmises kirjutises (vaata „K. K.“ nr. 19 15. oktoobrist s. a.) püüdsime näidata, et purilennu arendamisel meie maal on mõtet ja et meil on võimalik saavutada tulu tema kultiveerimisest. Täna kirjutise ülesandeks on lähemalt tutvustada „K. K.“ lugejaid purilennu tehnilise kui ka ulatusliku arenguga välismaal, et võiksime, olles täiesti teadlikud asjast enesest, järgmine kord hakata vaatlema mootorita lennu teostamise võimalusi meie oludes, puudutades ühtlasi ka purilennuasjanduse organiseerimise küsimust.

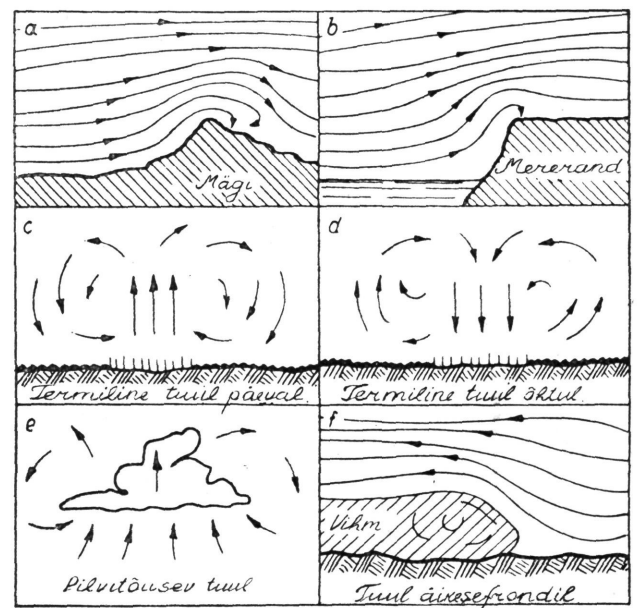
Mainime lühidalt, et juba vanad hiinlased tundsid mootorita lennu. Keegi Quang-Dan oli leiutanud lendava vankri, mis tõusis õhku tuule mõjul ja niiviisi võis lennata kuni 60 kilomeetrini. See sündis keiser Thang'i valitsemise ajal. Euroopas tegelesid alul lendamise probleemiga mitmed fantastid ja pärastpoole tõsisemalt ka tehnikud, nagu Leonardo da Vinci ja teised. 1806. aastal 76-aastane prantsuse kindral Résnier sooritas pikemaid liuglende oma konstrueeritud tiibade abil, mis rihmadega kinnitati keha külge. Ühel lennul, katnud 300 m, ta murdis maandumisel jalaluu. Ümbruskond nägi tema uurimistöis ja katsetes ainult vananimese lapsikut maaniat ja keegi ei kinkinud talle tähelepanu. 1870. aasta ümber prantslane Mouillard uuris põhjalikult lindude lendamist ja seletas nende lendamise viise. Omatehtud plaaneriiga sooritas ta 40-m lennu. Kuid alles sakslase Otto Lilienthal'i arvurikaste ja tagajärjekate katsetamistega liuglennu alal algas mootorita lennu tõeline areng aastal 1893. Lilienthal sai surma oma 2000-al lennul. Pärast teda sooritasid liuglende mitmed katsetajad Inglismaal, Ameerikas, Prantsusmaal ja Austrias. Esimene liuglennu võistlus leidis aset 1909. aastal Frankfurt'is Maini ääres; seal pandi esimesed alused liuglennu harrastamisele Saksamaal.

Ei pea vahetama ära liuglennu purilennuga. Liuglennuks nimetame seda mootorita lennuviisi, mis toimub ainuüksi raskusjõu tõttu. Lennuk liugleb alla nagu vanker veereb alla mäenõlvakult. Liuglennu teostab iga mootorlennur, kui ta mootorit seisma panes laskub alla vaikse ilmaga. Eelpool kirjeldatud katsete piirdusid kõik liuglemisega õhus. Liuglennu teos-

tamiseks tuleb kas startida kõrgemalt künkalt või purilennuk viia üles puksiiri võtmise teel mootorlennuki või auto poolt või jälle tarvitada auto- (start-) võlli. Auto- ehk startvõlli abiga võib kergesti saavutada 100- kuni 200-m kõrguse, kuna mootorlennuk võib plaaneri vedada üles veel palju kõrgemale.

Alles aastaga 1920 algab purilennu ajalugu. Sel aastal toimusid ka Rhön'i esimesed mootorita lennu võistlused. Kuigi liuglend oli seal veel esikohal, tehti juba esimesi katseid purilennuga.

Purilend põhjeneb õhuvoolude seesmise energia kasutamisel lennuki hoidmiseks õhus. Kuni aastani 1926 praktiseeriti ainult staatilist lennu. See purilennuviis kasutab ära vertikaalseid õhuvoolu, mis tekiavad mäenõlvakul (joon. 1-a ja 1-b). Tuul põrkab vastu mäe ja suundub ülespoole, teispool mäe ta laskub jälle alla. Kui tuul on küllalt tugev, siis suudab vertikaalne ülespoole juhitud õhuvool kanda purilennukit — see võib siis kaua püsida õhus risteldes mäeveeru kohal. Sarnane mäeveer peab olema küllalt pikk, muidu tuul teeb lihtsalt ringi, otsides enesele pääsu mäe kõrvalt. Vertikaalse õhuvoolu tugevus oleb üldiselt: 1. tuule tugevusest, 2. mäeveeru kaila-

Õhuvoolud

kust, 3. mäeveeru pikkusest, 4. mäe ümbritsevast maastikust.

1922. aasta augustikuus prantslased korraldasid katseid purilennu alal Combegrasse'i mägestikus, Clermond-Ferrari läheduses. Neil õnnestus püsida õhus järjest kaks tundi. Mõni aeg pärast seda saksa lendur Hentzen lendas Rhön'is kolm tundi. Sakslased tegid sellest suure numbri ja kogu maailm huvitus purilennust. Saksamaal korraldati avalik korjandus purilennuasjanduse edendamise heaks, Belgia Aero-Klubi juure asutati eriline purilennusektsioon ja inglise ajaleht „Daily Mail“ organiseeris rahvusvahelise purilennu võistluse. Veel sama aasta septembrikuus prantsuse lendur Maneyrol püstitas uue rekordi kestvuslennus, püsid õhus 3 tundi 22 min. Sest ajast peale mootorita lend alustas oma võidukäigu läbi maailma, kusjuures Saksamaa sammus esirinnas nii purilennu liikumisest osavõtjate arvu kui ka tagajärgede suhtes. See oli ka täiesti loomulik, sest liitlaste korraldused suundasid sakslasi paratamatult mootorita lennu poole, kuna Versailles' rahuleping neile teeb teatavaid takistusi tegelemisel mootorlennuga.

Kui purilend tahtis enam vabastuda maastiku ja ilmastiku ahelaist ja võita ulatuselt, ta pidi katsuma laiendada oma tegevuspiirkonda ka lagendikele. Õpetlaste uurimused lähtusid sellest mõttest ja nende uurimuste tagajärjeks oli uute purilennuviiside leidmine, mis omakorda põhjustas üllatuslikke tippsaavutusi ja andis suuremat hoogu mootorita lennu harrastamise levikule. Alljärgnev rekordide tabel näitab selgesti mootorita lennu ennekuulmatut arengut viimaseil aastail:

Aastad	Kestus	Kaugus	Kõrgus
1920—1925	14 t. 7 min.	21 km	350 m.
1926—1932	16 „ 3 „	275 „	2.589 „

Avastati vertikaalsed õhuvoolud cumulus-pilvede all ja sees ja nende kasutamise võimalused purilennuks. Nimelt tekivad cumulus-pilved sel teel, et ümbruskonnast soojemad ja niiskemad õhumassid mingisuguse tõuke tagajärjel hakkavad liikuma ülespoole. Kuna teatavasti õhu temperatuur langeb, kui kõrgus maapinnast suureneb, siis teatud kõrgusel õhuaur kondenseerub sünnitades pilve. Neil õhuvooludel on

Cumulus-pilved

need head omadused, et nad ulatuvad kõrgele, omavad kaunis suure vertikaalse kiiruse ja on kergesti avastatavad, kuna cumulus-pilvede välimus on väga iseloomulik (vaata joon.). Voolu kiirus suureneb lähenedes pilvele ja on kõige suurem pilves endas, kuna siin kondensatsiooni tagajärjel vabaneb rohkesti soojust.

Saksa purilendur Kronfeld 1928. aasta purilennuvõistlusil Rhön'is kasutas esimesena lendu pilvede all.

Tõusvad õhuvoolud pilvede all on ainult eri liik termilisi õhuvoolu. Viimased tekivad maapinna ebahõhtlasest soojenemisest päikesekiirte all. Näiteks joon. 1-c kujutatud viljapõld kiirgab päeval soojust, mistõttu soojeneb tema peal lasuv õhukiht. See õhk aga teatavasti on kergem külmast õhust ja seetõttu ta tõuseb kõrgemale. (Toas on lae all õhk kõige soojem ja põrandal kõige külmem.) Viljapõldu ümbritsev värskest küntud maa seevastu aga imeb soojuse endasse. Tema kohal asuv külm õhk voolab viljapõllult lahkuva sooja õhu asemele. Nii tekib joonisel kujutatud õhuringvool. Õhtul seevastu kündmaa annab päeval ammutatud soojuse tagasi, kuna viljapõld on külm. Õhuringvool toimub nüüd vastupidises suunas (joon. 1-d).

Säärased termilised voolud tekivad mitmel pool, näiteks suurlinnade kohal, öösel merel jne. Kahjuks nad on „nägematud“, nende avastamine on raske, kuna puuduvad tähised, nagu pilved, mis näitaksid nende olemasolu. Seepärast ei tule imestada, et neid „nägematud“ õhuvoolu on hakatud kasutama alles viimasel ajal.

Lisaks juba loeteldud purilennuviisidele mainime veel d ü n a a m i l i s t l e n d u, mis ei põhjene vertikaalsete õhuvoolude kasutamisel, vaid tugeneb horisontaalsete ebakorrapäraste tuulepuhangute rakendusele. Ehk küll see lennuviis on mõeldav teoreetiliselt ja arvatakse, et linnud kasutavad teda, ei või ükski purilendur väita, et ta on millalgi teadlikult lennanud dünaamiliselt.

Kokkuvõetult tuntakse praegu järgmisi mootorita lennuviise:

1. Liuglend: ei kasuta mingeid õhuvoolu.
2. Purilend:

a) staatiline lend	kasutavad vertikaalseid õhuvoolu kiirus	kuni 4 m/sek.
b) pilvelend cumulus-pilvedega		4 kuni 6 m/s.
c) pilvelend äikesefrondil		kuni 15 m/s.
d) termiline lend		kuni 3 m/sek.
e) dünaamiline lend: kasutab horisontaalseid tuulepuhanguid.		

Huvitavamaid saavutusi purilennu alal on Kronfeld'i lend üle La Manche'i ja tagasi 20. juunil 1931. Inglise ajaleht „Daily Mail“ oli lubanud maksta 1000 inglise naela esimesele purilendurile, kes ühel ja samal päeval ületab kahekordselt kanali 20. juuni ja 20. oktoobri vahel. Juba võistluse esimese päeva õhtul Kronfeld plaaneril „Wien“ laskis end pukseerida mootorlennukiga 3000 m kõrgusele Saint-Inglevert'is, Prantsusmaa rannikul. Kell ½7 õhtul ta vabastus mootorlennukist ja kell 8 laskus teispool La Manche'i Douvre'i läheduses olevale eralennuväljale, kus teda võeti vastu määratu hulga vaimustatud mootorratturite poolt. Juba

kell 9 ta laskis uuesti end vedada üles 2200 m-le ja kell ½11 ta maabus Saint-Inglevert'is helgiviskajate valgusel. Võiks avaldada imestust hilise tunni valiku üle lennu teostamiseks. Põhjus on õige lihtne: Kronfeld teadis, et meri on öösel soojem mandrist ja et seetõttu öösel puhub külm maatuul merele. Kanali keskel Inglis- ja Prantsusmaa tuuled pörkavad kokku, andes tugeva vertikaalse õhuvoolu. Seda tõusvat tuult La Manche'i keskel Kronfeld tahtiski kasutada ülenlennul.

Viimaseil aastail on eriti armastatud purilend suurlinnade kohal, mis ka kuulub termiliste lendude hulka. Sääraseid lende on sooritatud mitme linna kohal, nagu Berliin, München, London, New York ja teised.

Purilennuasjanduse suursündmusteks on igal suvel Rhön'is, Saksamaal, peetavad purilennuvõistlused. Selleaastased võistlused olid järjekorras 13-dad. Kuigi neil tänavu ei püstitatud uusi rekorde, olid tulemused siiski väga head. Eriti paistis silma, et häid tagajärgi saavutati väga rohkearvuliselt ja paljude lendurite poolt, kuna varemalt paremad saavutused olid ainult mõne üksiku „tuusa monopoliks“. See näitab, et Saksamaal purilennu-liikumine ulatuselt järjest suureneb; saksa intensiivne purilennuasjanduse poliitika hakkab juba kandma vilja. Ainukesed võistlejad välismaalt olid Rhön'is poolakad, kelle kaks peenelt viimisteldud purilennukit äratasid sakslaste imetluse.

Üldiselt Saksamaal on praegu esikohal nii purilennu harrastajate arvult kui ka tippsaavutustelt. Tagajärgedelt järgnevad Saksamaale kohe Ameerika Ühendriigid ja Nõukogude Venemaa. Selle aasta alul Saksamaal praktiseeris mootorita lendu üle 10.000 inimese, koondatult 400 purilennuringi; viimased omasid üle 2000 purilennukit. Peagu kõik purilennukid on ehitatud ringide liikmete poolt — terve Saksamaa kohta on ainult 2 purilennukite ehituse tehast.

Prantsusmaal oli sel ajal umbes 125 purilennuringi umbes 200 plaaneriga, neist pool iseehitatud. Inglismaal oli 100 purilennukit.

Nõukogude Venemaal „Osoaviahim“, kel mitu miljonit liiget, arendab purilennuasjandust nii sportlikust kui ka teaduslikust ja tehnilisest küljest. Viisaastaku kavas oli nähtud ette purilennukite ehituse tehase loomine; see tehas pidi valmistama 1200 mootorita lennukit. Kuivõrd see kava on leidnud teostamist, selle kohta puuduvad andmed.

Ka Ameerika Ühendriikides on purilennu liikumine võtnud suuri proportsioone. Tänavu suvel Elmira's korraldatud purilennuvõistlusil ameeriklaste poolt saavutatud tagajärjed järgnevad headuselt kohe sakslaste tagajärgedele.

Itaalia tegeleb väga intensiivselt lennuasjandusega üldse. On olemas riiklik purilennukool Pavullo's, kusjuures riik peagu alati võtab enda kanda suurema osa õppemaksust.

Meie kodumaa lähemas ümbruses, Rootsis, oli selle aasta alul 11 klubi 1.200 liikmega; Lätis alustas grupp noori Riia üliõpilasi õppelennukite ehituse,

mille lennukatsed pidid toimuma sel sügisel Lätimaa ranniku düünides. Poolas viimase ajani purilennuklubid tegutsesid igaüks omaette. Paari kuu eest loodi ühendava organismina ning kõrgeima instantsina P. K. S., Poola Purilennu Keskkomitee, mis koosneb ametlikest esindajaist teedeministeriumist, kaitseministeriumist, kehakasvatuse ja sõjalise ettevalmistuse büroost, õhukaitse liigast ja mitmest tehnilisest ja teaduslikust asutusest.

Meie olude seisukohast on huvitav mainida, et ka ühtlaselt lageda maastikuga maades on mootorita lend leidnud leviku. Nii näiteks isegi Hollandis ja Ungaris, kus maastiku reljeef on vähe soodus purilendamiseks, on korraldatud purilennu võistlusi ja treeningunädalaid. Ungaris on praegu 5 klubi 18 purilennukiga; Ungari kestvuse rekord on 2 t. 30 sek. Ungari skaudid kavatsesid korraldada purilennupäevi rahvusvahelise jamboree ajal, mis peetakse tuleval suvel Ungaris.

Meie maal tänini keegi ei ole teostanud mootorita lendu, kuid kõige hiljemalt tuleval suvel me kindlasti näeme purilennukeid lauglevat vist isegi mitmes kodumaa nurgas. Läänud sügisel härrad Brasche ja Feldmann Viljandist ja tänavu eestlane härra Masakas sooritasid edukalt purilenduri eksami Rossitten'i purilennukoolis Saksamaal. Esimesel kahel, härra Ungern-Sternberg'i eestvõttel, on praegu käsil õppelennukite ehitus Viljandis. Ka on veel Tapa soomusronglasil kindel kavatsus hakata ehitama purilennukeid, samuti organiseeriti purilennust huvitatute grupp Tallinna tehnikumi üliõpilasist. Ka mujal meie maal on huvi purilennu vastu suur, nagu seda näitavad rohked järelepärimised purilennu ja purilennukite ehituse kohta, mis saabuvad Tallinna Õhuasjanduse Ühingu.

Tahaksime loota, et see huvi ja need ilusad algatused kannaksid ka peatselt vilja, mitte kustudes esimese õhina möödumisel, nagu see kahjuks on juba juhtunud meil nii paljude ettevõtetega mitmel teisel alal. Seepärast tuleb kõigepealt luua enesele selge ettekujutus sellest, mida suudab pakkuda purilend, et mitte pettuda pärastpoole, ja kui on jõutud veendumusele, et lõbu ja kasu purilendamisest tasuvad kindlasti eelseisva vaeva, asuda hoolega ja püsivalt tööle. Püsivus on suurim vourus nii purilennukite ehitamisel kui ka pärastpoole purilendamise äraõppimise juures. Kõigest muust saab üle kerge vaevaga, ja kui leidub siiski mõningaid raskusi, siis tarvitseb ainult pöörduda Tallinna Õhuasjanduse Ühingu poole, kes ei keeldu andmast nõu ja abi.

Lodix parim
kinga kreem

Valmistaja: A.-S. Sidol-Company, Tallinn.

Kaitseliidu töö ja elu

Sakalamaa naiskodukaitse kodukultuuri edendamaks

Kodukultuuri arendamise eesmärgiga korraldas naiskodukaitse Sakalamaa ringkonna juhatus maleva staabi ruumides 8. ja 9. okt. kodukäsitööde ja toitlustusnäituse. Tegelikult näitusega seotud tööde läbi viijaks oli Viljandi linna jaoskond.

Eriti täielik oli käsitöö osakond. Siin esinesid kõik mõeldavad käsitööde liigid. Eriti rikkalikult olid esitatud telgedel kootud esemed — pöranda- ja voodivaibad, diivanikatted, aknaeesriided, linikud, laudlinad, sohvapadjad. Samuti olid rikkalikult esitatud igasugused pesuartiklid — voodi-, ihu- ja lauapesu kõige mitmekesisemas tehnikas kaunistustega. Suurt huvi pakkusid varrastel kootud vaibad, rätikud ja kinnaste kogu. Isegi nahktööd ei puudunud. Kõigilt väljapandud asjadelt võimaldati näituse külastajail saada mustreid ja lõikeid. Oli ju näituse korraldajate eesmärk kaunite eeskujude kaudu virgutada kodukaitse liikmeid ja teisi näituse külastajaid oma kodu rikastama ilusate ja praktiliste käsitöödega.

Näituse külastajad kopeerisid elavalt mustreid ja näituse korraldajad said hulga tellimisi mustrite ja lõigete peale.

Ka oli näitusel veel teine kaudne eesmärk — muretseda tööd telgedel kudujaile ja riiete- ja pesuõmblejaile. Ka see eesmärk saavutati. Rida kudujaid ja õmblejaid sai tellimisi naiskodukaitse vaheltalitusel kogu talveks.

Kui toitlustusosakond oli vähem rikkalik, siis seda huvitavam oli see osakond.

Näituse külastajate tähelepanu oli siin juhitud sellele, et kodumaa saadustest saab valmistada ülimateid küpsiseid, et kalleid weck-purke asendavad täiel määral Meleski vabriku laiasuulised pudelid (liitrilise pudeli hind 22 s), et keedistest on odavamad ja praktilisemad võided, kuna nad vajavad suhkrut $\frac{1}{2}$ kuni $\frac{3}{4}$ osa vähem keedistest ja neid saab tarvitada majapidamistes väga mitmekesiselt, et on väga maitsevaid ja karastavaid alkoholita jooke (esinesid leivakali, marja- ja puuviljamahlad). Kõigi väljapanekute retsepte võis saada. Ka oli saadaval õpetus pudelhoidiste valmistamise kohta.

Näitus äratas külastajais suurt huvi. Nõudmine retseptide ja mustrite järele oli suur.

Näituse korraldajate töö kandis head vilja ja viis mõttele kuulutada välja tulevaseks sügiseks võistlusnäitus samadel aladel, ainult palju laiemas ulatuses.

8 aastat Narva maleva töö

1. detsembri sündmused 1924. aastal erutasid kohkumapanevalt kogu eesti rahvast, kuna riigipöörde katse enamlaste poolt tuli ootamatult. Vabadussõja pingutused olid küllalt suured ja pärast võidurikast sõja lõppu rahvas täie õigusega ootas kestvat rahulikku ja segamatut elu riigi igakülgseks ülesehitamiseks.

Riiklik iseseisvus tuli meile suure saavutusena, aga eriti hinnatuna veel seepärast, et rahvas rasket võitlust pidades ometi jäi võitjaks, õppides sellega tundma oma jõudu. Õigustatud rahu segamine ja sügav rahvusliku enesetunde haavamine olid tegurid, mis kirjutasid ette tarvitusele võtta abinõusid riigi ja rahvalitsusliku korra julgeoleku kaitseks. Arusaadavalt kerkis kohe üles mõte, et see julgeolek on tagatud kõige paremini, kui kaitseväge kõrval vabad kodanikud ise endid organiseerivad riigi julgeoleku kaitseks. Siit ka alus praegusele kaitseliidule.

Narvas kui piiriäärses linnas on kaitseliidul täita eriline ülesanne just oma asukoha tõttu. Ei ole mingisugust kahtlust, et Narva peaks võtma vastu esimesed löögid, kui need Eestile langevad samasuguse tagamõttega nagu 1. detsembril. Õigeaegne ettevalmistus tugevaks kaitseks on meie pühim kohus.

Narva maleval on tegevusväli küllalt suur. Aga töörohkuse pärast ei tarvitse kellelgi kokkuda ega jääda pessimistiks. Töö ju pakub ometi rõõmu. Ta on ka elu mõte. Riigikaitse töö, eriti rahvariigis, on iga kodaniku esimeseks ja suurimaks ülesandeks. Kui me sellest saame aru, siis alles seisame kultuurrahvaste tasapinnal.

Kui vaadata tagasi Narva maleva möödunud aasta tööle ja tegevusele, siis leiame sellest ometi küllaldast rahuldust. Nii mõnigi asi on korraldatud paremini kui enne, aga parem on see, et maleva töö on tunduvalt süvenenud. Tähelepanu väärib asjaolu, et malevat on sisemiselt reorganiseeritud: on kõrvaldatud kõigepealt need kaitseliitlased, kes seisid vaid nimekirjas, kuid ei avaldanud tegevust. On asendatud rida pealikuid uutega, kes uue jõu ja tahtega asusid oma üksuste ümberkorraldamisele ja nende väljaõppe ja sisekorra kõrgemale tasemele tõstmisele. Ka sõjalises väljaõppes on asi muutunud paremaks, kuna väljaõpet on teostatud vähemais üksustes, mis võimaldab igale kaitseliitlasele tungida lähemale ja teda rakendada tagajärjerikkamale tööle.

Maleva juhatus saades aru, et ainult alatine side pealikute ja malevlaste kui ka kogu malevapere liikmete vahel tagab eduka tegevuse malevas, asus 15. veebruaril s. a. „Maleva Teataja“ väljaandmisele. „M. T-s“ ilmuvad kõik kaitseliidu ülema, maleva pealiku ja allüksuste pealikute käsud ja korraldused, instruk-

Major J. LEPP, Narva maleva pealik

torite teadaanded, naiskodukaitse ja noorte teated. Taotelles „M. T.“ sisustusel neid sihte on loodud võimalus kodukaitse perel olla teadlik oma ülesandeis, saades ülevaate oma üksuste, lähema naaberüksuse ja kogu maleva tööst ja tegevusest.

Käesoleval aastal on maleva laskurperel eriti põhjust rõõmu tunda. Maleva juhatusel läks suurte pingutustega korda koos I jalaväe rügemendiga ehitada Narva linna karjamaale uus eeskujulik lasketiir, millega on tehtud kättesaadavaks laskeharjutuskoht igale linnas elutsevatele kaitseliitlasele. Maal asuvaile üksustele on loodud uued laskerajad ja olemasolevaid on parandatud ja korraldatud ajakohasemaks. On jäänud ära sõidud mitme ja mitme kilomeetri kaugusele laskerajale, mis oli kulukas kui ka aegaviitev.

Ka laskurid on usinasti olnud ametis — soetades endale oma jõu kohaselt paremaid ja tehniliselt täiendatud relvi. Kõik see on ennast annud tunda ja laske-tagajärjed on tõusnud. Aasta jooksul peetud laskevõistlustel on korduvalt saadud kätte ilusaid tagajärgi, mille üle iga maleva liige võib rõõmu tunda. Mitte üksi üksikud laskurid ei ole teinud edusamme, vaid kogu kaitseliitlaste pere on laskmistest olnud huvitatud, mida tunnistab klassilaskurite 70%-ne tõus kui ka suur karikavõistlustest osavõtjate protsent.

Sportlaspere on maleva nime hoidnud väärilisel kõrgusel võites meistrinime üleriiklikel võistlustel kui ka vääriliselt esinedes teistel võistlustel.

Maleva read on kõvenenud küll üksikute kaitseliitlaste ja naiskodukaitse liikmete juuretulekuga, küll uute üksuste tekkimisega. Nii on möödunud aastal asutatud maleva juure Narva üksikkompanii ja maleva orkester kui ka uued naiskodukaitse jaoskonnad Skarjatina ja Narva.

Tehtud töö tiivustagu kõiki uuele energilisele tööle! Kasvagu ja täienegu Narva maleva kodukaitsjate read! Valitsegu üksmeel ja arusaamine üksteisest!

Tehtagu tööd rõõmuga! Siis järgnevad tulemused, mis kõiki tõsiselt rahuldavad. Iga järgmine aasta olgu tulemusrikkam eelmisest!

Jõudu väsimatuks tööks!

J. L.

Kilde kaitseliidu elust ja olust

Rännates kodumaa radadel ja peatudes ühe ja teise kaitseliidu üksuse juures märkad tahtmatult üht ja teist, mis nagu pistena torkab silma. Tööd tehakse, seda tehakse innu ja andumusega, kuid siiski hüppab esile viperusi, mis nagu riisuvad head muljet suurest ja ilusast asjast.

Alljärgnevad read ei ole etteheiteks ega kellegi halvastegemiseks, kuid on nähtused tegelikust elust ja olust.

1.

Idapiiriäärses malevkonnas on välja kuulutatud häire.

Süngel pimedal ööl seisab sillal viiemeheline trobikond, kelle ülesandeks on silla kaitse.

Revidentide ilmumisel vahtkonna pealik raporteerib, meeskond esineb „lõvidena“. Meeleolu on hea, tahe kindel. Tundub, nagu oleks kõik korras ja sillakaitse tublides kätes.

Kindral peatub veidi, vaatab ringi ja ütleb siis viibates üle jõe umbes 100 m kaugusel olevale metsatukale:

„Metsatukast avati teie pihta püssituli. Tegutsuge!“

Vahtkonna pealik jahmatub hetkeks ja hüppab üle teetammi jõekaldale, kus asub hõreda ja madala põõsa taha. Kaks meest järgnevad talle.

Neljas mees raputab pead ja sammub hoopis vastupidises suunas teetammi taga ja kutsub viimse mehe kaasa. Siin nad asuvad soodsale laskekohale, siit näevad niisama hästi vaenlast kui jõekaldal olevad mehed, kuid neil on hea varjatud laskekoht ja varjatud ühenduste seljatagusega.

Jõe poole hüpanud mehed kükitavad vaevaliselt põõsaste taga — järsu kallaku tõttu ei saa laskekohta sisse võtta.

Kas see sild on kaitstud?

Vaevalt. Vahtkonna pealik kahe mehega, kes jäävad 100 m kaugusel vastasele varjatud „võokujudeks“, on kindlad surmalapsed. Ja tõelises olukorras ülejäänud kaks meest vaevalt suudavad kaitsta silda, mille ülesande täitmiseks oli kalkuleeritud vähemalt viis meest.

Selle põhjused?

Vahtkonna pealikul puudub tegevuse kava. Tal on ülesanne käes — kaitsta silda. Kaitsejõud on kohal. Kuid mehed seisavad tegevusetult ja ootavad.

Tulemus — tegevushetkel iga mees hüppab sinna, kuhu talle meeldib; vahtkonna pealik kahe mehega isegi niisugusele kohale, kuhu ta milgi tingimusel ei läheks, kui ta oleks ülesannet varem järele mõtelnud. Mida siis teha, kui vastane hakkab tõeliselt peale tungima — ei tea keegi.

Viga oleks lihtne parandada. Vahtkonna pealik, kui ta varem ei saanud oma meestega käia kohal oma

ülesandega tutvumas, oleks häire puhul kohale tulekul oma ülesande pidanud põhjalikult läbi uurima ja koostama oma tegevuse kava. Edasi oleks pidanud meeskonda tutvustama oma kavaga ja tegelikult harjutama selle kava läbiviimist.

Tööd ja tegevust oleks olnud vast pooleks tunniks, kuid silla kaitse oleks ka tõeliselt teostatud.

Paljude pealike ja juhtide puuduseks on, et nad saades mingisuguse ülesande rahuldavad ainult ülesande vastuvõtmisega, lootes kergemeelselt: „Küll ma selle ära teen, kui vaja tuleb.“ Jõuab kätte tegutsemis- hetk, on mees jännis. Nüüd ta on küll tagantjärele tark:

„Oleks pidanud antud ülesande põhjalikult järele uurima, seadma kokku oma tegevuskava ja tegevus- kava läbiviimise oma alluvaile harjutama kätte.“

2.

Üks Põhja-Eesti kompanii. Üles on rivistatud üks rühm. Mehed seisavad kolmes viirus, igas üks jagu peagu normaalses koosseisus.

„Missuguses kompaniis olete?“ küsib inspekteerija mehelt.

„Niisugune ja niisugune kompanii...“ Vastus on õige.

„Aga missuguses rühmas?“

Mees mõtleb pikemat aega...

„Vist ikka esimeses...“

„Missuguses jaos?“

Seda mees juba ei tea. Tunnistab avameelselt.

„Kes on teie jaopealik?“

Mees mõtleb veidi ja teatab: „Kõrgemets!“

Inspekteerija pöördub pealik Kõrgemetsa poole:

„Kas see on teie jao mees?“

Too tunnistab tükk aega meest ja raputab viimaks pead: Ei tema küll ole meie jao mees!“

Rühmapealiku energilisel vaheltsobitusel selgub alles, et mees kuulub hoopis kolmandasse jakku.

Umbes 100 km lõuna poole.

Jaopealikule esitatakse küsimus:

„Mitu meest on teie jaos?“

„Kümme!“

„Nimetage nende nimed.“

Jaopealik algab ja et oleks kindlam, märgib loetel- dud sõrmedel üles.

„Vadi, Peterson, Kääramets, Oja, Luige, Kaarel- son...“

Vaatamata suurimaile pingutustele jääb neli sõr- me tühjaks.

Samas üksuses.

„Kes on teie rühmapealik?“

„Eks ikka Tammesaare Kaarel ole.“

„Näidake teda.“

Mees silmitseb hoolega kõik kolm viirgu läbi, osu- tab viimaks oma viirus jaopealiku kohal olevale ja kinnitab:

„Rühmapealik.“

Rühmapealikuks osutub kolmanda jao pealiku abi, kes käesoleval juhtumil on jaopealiku kohuste täitjaks.

3.

Väike kogunemine Lõuna-Eesti kaugeimas sopis, Läti rajal. Kottpime öö. Meeskond koguneb seltsi- majja. Ukse ees on tunnimees.

„Kas püssi oskate lasta?“

„Mõistan küll!“

„Andke üks lask metsa pihta!“

Mees kahtleb hetke, haarab siis järsku püssi, tõs- tab püssipära vastu kõhtu ja annab lasu, ilma et mõtlekski palgepanemisele või sihtimisele.

Vääriline atestatsioon tuleks kirjutada laskejuha- taja teenistuskirja.

4.

Öine tegevus Abja manöövril. Rohelised tahavad maksku mis maksab vallutada ülekäike Halliste jõel, nii Kariste kui ka Indu oma. Esimesed rünnakud toi- muvad pimedada tulekul.

Indu ülekäiku rünnatakse veel enne keskööd ja Kariste oma pärast keskööd. Mõlemad löögid antakse tugevajõulised, kuid edu ei saavutata: rohelised on sildade kaitse hästi organiseerinud.

Kuid 3—4-km vahemaa ülekäikude vahel on sõna tõsisel mõttes tühi. Puudub isegi luure.

Samuti ka sinistel. Siniste pataljoni vanem kohtu- nik kapten T. ootab asjatult öö läbi roheliste retke üle jõe Abja asunduse pihta. Magus „noos“ jääb noppi- mata ja suuri jõude kulutatakse asjatult äravõtmata „ülekäikude“ ründamiseks.

Kasutage juhust!

Lõpliku väljamüügi puhul
müüakse

enneolemata odavate hindadega

igasugu kõrges väärtuses
naister ja meester.
elegantseid valmisriideid,

valmisriieteäris

Harju t. 39,
telef. 444-84,
end. „Lyon“.

Ainuke tõeline väljamüük

linnavalitsuse ja kaubandus-
tööstuskoja loal.

Mütt... mütt... mütt! kõlas õues maanteel. Kogu Valkmaa maja rahvas jooksis akna juure. Õues polnud aga esialgu näha muud, kui hall udu ja õhtuhämarus.

„See oli mootorratas,“ arvas noorperemees. Vanema lisas: „Tõmbas nagu kuulipritsist!“ Perenaine nägi kõige enne sirget mehekogu, kes tõstis kääksuva õuevärava lahti ja siirdus maja poole. „Kapten Sinlepp!“ hüüatas ta ja tormas tuba korraldama. Väike Peedu pistis uudishimuliselt vanemate inimeste jutu sekka: „Aga kus on onu Sinlepa auto ja piirivalvurid?“

Väikesele mehele ei jõutud vastata, sest onu Sinlepp astus juba tuppa, piirivalve ohvitseri mundris, šuur revolver puusal ja portfelli kaenas.

„Tere, pererahvas! Tere, pisike peremees Peedu! Kuidas meeldib sulle see ilus punane õun, mis?“

„Meeldib küll, on Sinlepp, aga eelmine kord töid sa palju suurema õuna.“

„Aga Peedu! Kuidas sa ometi räägid...“ tõreles ema. „Ütle ilusti aitäh!“

„Mis ajast peale sa mootorrattaga müdistad?“ küsis peremees, kui külaline oli istunud.

„Alles äsja osteti see riistapuu. Sobiv sõiduk liiklemiseks külavahelisel teil. Mehed saatsin autoga minema. Mõtlesin, et lähen õige sõjasõbrale mardiks. Ega ma ometi sega?“

„Ole nüüd ikka! Ah siis oli külas väike puistamine?“

„Jah. Külastasime vana Taaldströmi.“

„Ja saite suure saagi?“

„Piiritust mitte piiskagi!“

„Seda ma arvan: Taaldström on kaval rebane.“

„Väärtusliku saagi sain siiski.“

„Noh?“

„Piirituskuninga kirjad saime kätte. Need on mul siin portfellis. Nüüd ei saa Taaldström enam salata, et ta on pidanud ühendust salakaubitsejate pealikuga. Mees on lõksus. Teiseks sisaldavad need paberid väga tähtsaid dokumente kogu jõugu tegevusplaanide ja üksikute isikute asupaikade kohta.“

Jutt arenes nüüd salakaubitsemisest ja selle vastu võitlemisest. Kõogist imbus aga elutuppa mardi-

hane isuäratavat lõhna. Kapten Sinleppa paluti jääda mardiõhtut pidama. Ta oli hea sõber selle maja rahvaga, eriti peremehega, kellega oli võidelnud vabadussõjas ja käinud läbi mitu häda ja ohtu. Selle maja ja maa omanik Martin Valkmaa oli kohe pärast sõda asunud maale ja haris siin oma põldu, mis anti talle sõjaliste teenete eest, oli tubli kaitseliitlane ja lugupeetud seltskonnategelane. Jaak Sinlepp oli siirdunud aga piirivalve teenistusse, kus rabas ja rühkis sel rahutul teenistusalal ööd ja päevad ühte. Salakaubitsejad kartsid teda nagu tuld, aga vihkasid veel rohkem.

Mitte väga harva oli juhtumeid, et Jaak Sinlepp kuulis oma kõrva ääres kuulivihinat, millega salakaubavedajad tervitasid teda pimedal metsateel või merel, kui käis metsik jaht piiritusevedajate ja nende mootorpaatide tabamisel.

Kõneldi nii huvitavaid lugusid ja teised kuulasid pinevusega meeste juttu, eriti pisike Peedu, kes nagu neelis iga sõna, mis tuli jutuka külalise suust.

Äkki kuuldi väljast kära ja lõõtspillimängu. Kisa oli niivõrd suur, et lämmatas koera haukumise.

„Mardisandid,“ ütles perenaine, kes käis ükselt vaatamas. „Maailmatu kari teisi. Keerasid meie väravast sisse.“

Peremees tähendas: „Mardisanditamiskomme on siin kandis püsinud tänini. Arvasin, et tänavu porisel ja pimedal ajal seda trallamit ei tehta, aga ega noored inimesed jäta! Pange tähele, varsti algab mardilaul.“

Oli kuulda, kuidas mardid kogunesid eeskotta. Naerdi ja turtsuti. Siis tõmmati laul lahti:

„Laske mardid sisse tulla!

Mardi küüned külmetavad,

jalavarbad valutavad,

sõrmeotsad sõitelevad!“

Oli heledaid ja lamedaid hääli, kääksutati lõõtspilli ja löödi trummi vastu mingit tühja nõu või eset.

Laulu lõppedes avas perenaine ukse. Tuppa vajus mardisantide ülikirju pere. Siin oli poisse ja plikasid, kel rõivad ehitud värviliste paberiribadega, siin oli suu-remaind noormehi ja neide, kel paberist maskid, üksikül

isegi linnast toodud pappmaskid ees ja niivõrd kohutavad, et pisike Peedu pugese vanaema selja taha ja kurtis: „Ma kardan!“

„Mardiisa“, maailmatu pikk mees, pahupidi pöördud kasukas seljas ja suur kraamikott kaelas, teretas pererahvast ja tuletas meele, et tal olevat palju lapsi, keda kõiki vaja katta ja toita. Pereisa ja pereema teku siis lahti oma helded-rohked käed ja annetagu: raha, rukist, otri, nisu, liha, võid, kadakamarju ja humalaid. Kõike võtab mardipere vastu. Ja majarahvas pidagu meeles, et kes peab meeles mardisanti, seda õnnistab ka Looja iga kanti. Sest: kes sandikotti kopsatab, see taevariiki jupsatab. Mardipere ei taha aga võtta midagi ilma, et ta ei annaks oma poolt vastu. „Seepärast,“ hüüdis mardiisa, „lapsed, laseme tantsu, nii et lagi laksud ja põrand plaksud!“

Lõõtspillimees tõmbas nüüd pilli lahti ja mardipere pistis pöörase hooga tantsima. Lauad lükati seinä ääre, toolid koristati kokku. Polnud siin nüüd enam muud kui üks pöörane keeritlemine ja trampimine.

Sinlepa tähelepanu köitis sale noormees, kel oli imelik must mantel toogana üle õla. Peas oli tol poisil pehme viltkaabu ja nägu varjas punane mask, mille aukudest välkus kaks musta silma.

„Kes on see poiss?“ pöördus kapten küsitelles Valkmaale.

„Mitte ei tea ütelda. Aga väle tantsumees näib teine olevat. Näe tüdrukud aiva lendlevad ta käte vahel!“

„Vaata, kui puhtad ja peened sõrmed tal on. See tõesti pole pärit selle küla perepoegade liigist.“

„Väga võimalik. Mardisante tuleb mõnikord kokku kaugemaltki. Ja sageli löövad juhuslikult maal viibivad linnapoisidki kampa.“

Tantsulugu lõppis. Mardiisa andis nüüd oma suuvärgile vaba voli ja hakkas nuruma annetusi. Pere naine ladus talle kotti ube, herneid, kapsaid, kaalikaid, leivakannikaid, pikki porgandeid ja kamalutäie kartuleidki. Peremees pidi otsima nähtavale rahakoti ja ega kaptengi pääsnud. Mardid vajavad oma pulmapeoks viinaraha.

Nüüd laulis mardipere tänulaulu.

„Aitüma, pereideke,

aitüma, peretaadike!

Kes pole keeland mardandi,

kes pole põland mardilaulu.

Siitpere sead siginegu,

siitpere lambad toogu laugud talled!“

Siirdusid lärmates uksest välja. Musta mantliga poiss oli viimaste hulgas ja Sinlepp kuulis selgesti, kuidas üks pudikeelne plika teda küsiteli:

„Ütle, poiss, kes sa õieti oled?“

„Ütle sina enne, kes oled, siis vastan!“

„Mind tunneb igaks, sind aga mitte keegi.“

„Olen mart ja muud midagi.“

„Aga toredasti tantsid, ihhi!“

„Kas tõesti!“

Nii nad kadusid naljatelles ja lõõpides ukse taha. Sinlepp pani aga tähele, et musta mantliga mees vaatas tagasi ja ta mustades silmades sädeles pilkenaer.

Avanes hetkeks suugi ja tuli nähtavale rida ilusaid hambaid.

„Igatahes saladuslik tüüp,“ pomises Sinlepp.

„Kes?“ küsiteli Valkmaa. „Kas ikka see punamask?“

„Tema jah. Mulle näis see sale poiss võõra eksemplaarina küla noorte mardisantide peres. Kas panid tähele, kuidas ta teiste hulgas askeldades ringi hiilis?“

„Oh, mis sa nüüd! Mida tal siin hiilida oli. Sa oma salakaubitsejate jahiga näed igas inimeses midagi harukordset ja imelist. Aga nüüd, naine, ma mõtlen, et mardihani köögis on kuivanud juba nii kergeks, et pistab meil suu eest lendu! Too lauale! Ma vaatan kor-raks kambrisse, kuidas on lood napsitagavaradega. Sul ju aega ikka on, Sinlepp? Kuidas teisiti... Harva saame kokku, ega alati saa jannata töö ja teenistusega.“

Ta tõi kambrist viinapudeli ja naljatas: „Puha oma maa saadus. Ei siin ole kroonule konfiskeerida midagi. Aiva sees joomiseks. Las hea maitsta, sõber! Kui on mardiõhtu, siis olgu! Tervist!“

Mardipidu ei saanud aga kesta kaua, sest väike Peedu ütles: „See musta kuuega mardisant pistis kirjad põue.“

Kapten kargas püsti.

„Kirjad? Mis kirjad?“

Valkmaa võttis pojalt käest kinni. „Mida sa siin räägid, poja?“

„Peedu nägi jälle jah. Must mees võttis nahkkotist kirjad ja pani kähku põue.“

Kapten jooksis nurgariiu juure ja haaras oma portfelli. Vaatas hetke sisse ja teatas: „Paberid on läinud!“

Nüüd jäi näost tõsiseks ka peremees.

„Mis sa räägid!“ Kes võis varastada su paberid minu majas? M i n u majas, ma rõhutan. Vaata hoolega portfelli!“

„Ei vaadata ole midagi. Mis lännu, see lännu! See pagana punamask lõi mul naha üle.“

„Noo, see on vast häbi ja skandaal,“ siunas Valkmaa. Kaitseliidu malevkonna pealiku majas pannakse toime vargus! Varastatakse ametlikke pabereid... Kurask, ma käsutan kokku kogu malevkonna ja lasen võtta valve alla kõik teed. Varas ei tohi pääseda! Läheme kohe, ehk saame ta praegu veel mardisantide hulgast kätte!“

„See on tingimata Taaldströmi tegu,“ ütles kapten. „Läheme si's!“

II.

Öö oli pime nagu kott, kui mehed astusid õue. Kapten pani mootorratta mürisema, Valkmaa istus ta seljaltaha ja sõit läks küla poole.

Mardisandid tulid parajasti ühest suuremast talust välja, kui nad jõudsid külla. Valkmaa hüppas kohe raltalt maha ja hakkas küsitlenu:

„Kus on see musta mantliga poiss?“ Mardisandid vaatasid omakeskel ringi ja küsitelid omakorda: „Jah, kus ta on? Kas keegi ei näinud, kuhu ta kadus?“

Mardiisa astus ette ja ütles:

„Nii nagu ta tuli, nii ta ka kadus. See poiss ilmus õhtul meie hulka nagu maa alt. Me tulime otse Mulgi

sauna juurest, kui teda esmakordselt nähti. Mulgi eidel oli poeg linnast siin, me mõtlesime, et eks see linna- mees ole. Et eks tulgu aga kampa ja tehku nalja. Aga mis temaga siis on? Kas on midagi halba juhtunud?“

„Minu majas leidis aset vargus, vaat' seda juhtus!“ kähvatas Valkmaa.

Kapten tuli nüüd ka lähemale.

„Teid ei kahtlusta keegi,“ ütles ta. „Tean, kes varastas mul portfelligist tähtsad paberid. See oli sama poiss, kellest te praegu rääkisite. Kas teist tõesti keegi ei näinud, kuhu ta kadus?“

Pudikeelne plika tuli ja sädistas: „Kui me teilt väljusime, siis ajasin mina temaga juttu. Niisama lobisesime üht ja teist. Saime Kureoja teele, teate, seal, kus need põõsad tee ääres, seal ta ütles, et oh sa tont, ma unustasin oma kindad Valkmaa tuppa akna äärele. ütles, et oota natuke, ma lippan tagasi ja toon ära. Mina ootan ja ootan, ei tule ega tule. Viimaks mul sai süda täis, ütlesin, et mis ma iga nadikaela pärast keset teed külmetan. Jooksin teistele järele ja muud ma ei tea midagi.“

„Aga kus kandis see Mulgi saun on?“ küsis kapten. Valkmaa näitas küla servale, kus vilkus väike lambituli.

Nad äratasid üles kordniku ja siirdusid Mulgile. Vana eit avas ukse, ise hirmu täis. Pistis kohe seletama, kui küsiti, kas poeg on kodus: „Meie Leo sõitis juba eile hommikul linna. Rehe-Kaarel käis hobusega veel jaama viimas. Ega meie poiss ole ometi teinud midagi kurja? Sa Issanda välk ja vihmapilved, kuidas mul vanal inimesel käis kehast läbi: puha mundrimehed ukse taga!“

Nüüd tuli ka kordnikule meele, et oli näinud Rehe-Kaarlit Mulgi-eide pojaga jaamateel. Läbiotsimiseks polnud nii mingit põhjust.

Samuti polnud mõtet minna Taaldströmi juure. Kui- gi vanamees ehk varguse korraldas oma abilise kaudu, siis ei võinud ju pidada võimalikuks, et varas viibiks praegu seal või oleks jätnud sinna endast mingi jälje. Asja uurimine tuli ikkagi anda kriminaalpolitsei hooleks.

Sinlepp lahkus sõbrast ja tegi südametäiega nii vägevat sõitu, et pool maailma oli müdinat ja plaginat täis. Valkmaa läks koju tagasi, samuti mõrudas meeleolus. Hommik oli varsti käes, söö nüüd veel mardihane või võta üksipäini napsi.

„Et see Peedu, matakas, ka siis oma suud ei osanud lahti teha, kui varas oli parajasti peadpidi portfelligis,“ siunas Valkmaa ja lõpetas pahaselt: „Mokka panid, saatana silmamunad, ilusa mardiohtu!“

III.

Mõni aeg hiljem viibis Valkmaa linnas ja külastas nagu harilikult Sinleppa. Öhtul otsustasid mehed natuke linnas ringi rännata. Kuski klubis arenes mardiball.

„Astume hetkeks sisse,“ ütles Valkmaa, „me võime siin ehk jätkata mardipidu, mis tookord meil nii ootamatult nurjus.“

Astusidki mõlemad mehed pidumajja, kus kihvas ja käras väga rohkearvuline pidulistepeere. Oli rahvast

Sinlepa tähelepanu köitis sale noormees ...

maskis ja maskita. Kaks orkestrit põrutasid vägevaid fokse, tants ja trallam arenes mitmes ruumis korraga. Valkmaa ja Sinlepp said kuski keskmises ruumis nurgalaua. Nad istusid ja jälgisid pidumõllu, mis võttis iga minutiga ikka kärarikkama iseloomu.

Äkki haaras Sinlepp sõbra käge ja küsiteli ärevalt:

„Kas näed seda rohelist daami, kes tantsib araabilaseks maskeeritud mehega?“

„Kas see punase maskiga? Kena lapsuke. Mis temaga on?“

„See on mu paberite varas.“

„Ära nüüd ... See oli ju poiss? ..“

„Ainult poisiks riietatud. Vahi, kas pole sama vedrutav kõnnak, mask ees, mida kandis mardiohtulgi, ja silmad? Neist ma tundsin ta kohe. Vaata, ta peab meid teravasti silmas ja ma vean kihla, et ta lahkub kohe, kui võimalik. Teeme nii, nagu poleks me teda näinudki! Kui preilike vabaneb araablasest, siis kutsun mina ta tantsima.“

„Aga kui ta ei tule?“

„Ta tuleb!“

Pasunad ja pillid vaikusid ja Sinlepp tõusis kiiresti laua äärest. Roheline daam oli aga siiski kiirem. Ta

puges kähku teda ümbritsevate inimeste vahelt läbi ja kadus kõrvalruumi. Sinna siirdus ka kapten. See tuba oli aga nii tihedasti joogilaudu täis lükitud, et kuidagi ei pääsnud piduliste vahelt läbi. Kuidas ja kuhu see roheline inimsisalik siit kadus, see jäi Sinlepale arusaamatuks. Ta ei võinud ju ometi pugeda laua alla.

Sinlepp vaatas nõutult ringi ja sattus vastamisi Valkmaaga, kes teatas: „Su roheline paabulind lendas praegu trepist alla. Kui ruttad, siis leiad sa ta ehk garderoobis.“

Sinlepp jooksis üks-kaks-kolm trepikotta ja seal trepist alla. Ta nägi, kuidas daam rohelises otse praegu väljus, ja kuulis ukse tagant automootori mürinat. Nüüd polnud enam aega võtta üliriideid. Sinlepp tormas tänaval pintsaku väel ja palja päi. Ta hõikas auto ja käskis juhti kihutada järele sõidukile, mis praegu siirdus kesklinna. Neil oli õnne. Eelsõitev auto jäi pisut toppama, kuna keset tänavat lärmas jooanud meestejõuk ja paar kordnikku liikus juba käratsejaid korrale kutsuma. Ühtlasi panid korralvurid autod käetõstmisega toppama.

Autost hüppas välja roheline daam, kes sibas kitsasse põiktänavasse. Sinlepp kohe talle järele. Ja siin porisel pimedal tänaval tabas ta tüdruku, kes hingeldas väsimusest ja erutusest.

„Ma ei mõista, mida te minust tahate?“ turtsus tabatud naisolend ja lisan ähvardavalt: „Kui te mind rahule ei jäta, hüüan appi.“

Sinlepp naeris.

„Seda te ei tee, preili. Arvan, et teil on rohkem põhjust politseid karta kui mul. Pealegi ei taha ma ju teilt muud kui oma pabereid tagasi.“

„Milliseid pabereid!?“

„Küllap teate isegi. Ei tasu vaeva teeselda. Kuhu panite need paberid, mis näppasite mu portfelliist Valkmaa talus?“

„Aga, mu härra, kuidas te julgete?“

„Ei tarvitse ärritada, preili. Üldse, ma mõtlen, et meil oleks mõistlikum pidada läbirääkimisi seaduse silma all. Näete, seal liigubki üks mundrimees?“

Seda ütelnud, tegi Sinlepp, nagu tahaks ta kütsuda politseiniku. Roheline daam aga ruttas seletama:

„Pidage! Ärge andke mind politsei kätte... Te peate need paberid saama, need on mul praegu siin käekotis. Oodake, ma annan need kohe teile tagasi. Siin nad on, palun!“

Ta ulatas Sinlepale kirjpaki ja ütles: „Ütlen aga teile, et neil pole mingit väärtust.“

„Kuidas ei ole väärtust?“

„Jah. Puha võlts ja fiktiivne kraam.“

„Mida tahate seega ütelda?“

„Et seda selgitada, peaksime ajama natuke pike-malt juttu.“

„Hüva, väljume siit pimedast põiktänavast. Me võime veidi jalutada puiesteele.“

Nad siirdusid puiesteele, kus roheline daam algas: „Te nägite mardiballil araablaste maskis meest. See on

mu peigmees. Ta sattus paar kuud tagasi salakaubitsejate kilda. Kas ma vähe vaeva nägin, et teda sundida loobuma sellisest seltskonnast... Mu peigmehele usaldati sageli ülesandeid, mis viisid teda külla ja peamiselt Taaldströmi juure. Mardilauapäeval olime mõlemad maal. Ott, mu peigmees, kuulis, et teie olite korraldanud Taaldströmi juures läbiotsingu ja viinud ära piirituskuninga kirjad ja teisi dokumente, mis ühenduses salakaubitsejate tegevusplaanidega ja asjaosaliste elukohti puudutavate andmetega.

Otil oli hirm, et nüüd areteeritakse ta. „Kui saaks need dokumendid kuidagi piirivalve kaptenilt üle lüüa,“ ütles ta ja seletas, et Taaldström maksaks selle eest palju. Pealegi aitaks see teene kaasa, et Otile hakatakse vaatama kui vilunud salakaubitsejale. Me juhtusime nägema, et te sõitsite Valkmaa tallu. Ott ütles, et selle portfelli peab ta saama, kas heaga või vägivaldaga. Mul oli hirm, et poiss saabki ehk hakkama rumalustega, pealegi kartsin ju ka mina tema areteerimist. Seepärast otsustasin näpata teilt paberid. Kuidas ma sellega toime tuln, seda te teate. Teie aga ei tea, mis juhtus pärast Taaldströmi juures. Läksime sinna ja Ott ulatas vanamehele muheldes paberid, ise üteldes: „Kõik on korras. Teil ei tarvitse muretseda: me lõime konfiskeeritud paberid piirivalvurilt üle. Siin nad on!“

Te oleksite pidanud nägema vana Taaldströmi nägu. See oli lihtsalt kole. Ta virutas kirjad mu kavalerile vastu vahtimist ja karjus: „Sa igavene idioot! Kas sa siis ei saa aru, et tegemist on fiktiivkirjadega? Kõik aadressid ja andmed on nii-ütelda tuulest võetud, et vedada piirivalvet ninapidi. Nüüd oled sa oma juhmusega kõik ajanud mokka... Et sa enam ialgi mu silma alla ei tule! Ütlesin kohe, et iga sell ei sobi salakaubavedajaks!“ Ta virutas ukse kinni ja me jäime jahmunult vahtima. Pärast pabereid lähemalt vaadates veendusime isegi, et on tegemist fiktiivasjadega. Pole neis Oti nime ega leidu andmeid ühegi salakaubavedaja kohta, keda tunneks Ott. Me olime, vähemalt oli Ott, esialgu väga õnnetud. Pärast aga töötas ta mitte ialgi enam teha tegemist salakaubitsemisega. Ja vaevalt piiritusevedajad teda kampa võtavad, kuna poiss oma proovi-aja sooritas äärmiselt õnnetult.

See on kõik, mis mul on jutustada. Homme päev võite veenduda, et need paberid ei oma mingit tähtsust. Kas lubate mul nüüd lahkuda?“

Kapten Sinlepp oli kuulanud teise juttu huviga ja ainuke kord oli tas tõusnud väike kahtlussäde: kas see naisolend teda jällegi ei vea sisse? See kahtlus kadus aga kohe. Sellist kõnetooni ei oska ikkagi tarvitada petis. Ja Sinlepale meenus, et kõik need kirjad ja paberid Taaldströmi juures olid nagu meelega nii pandud, et need piirivalvureile kohe näppu pidid hakkama.

Sinlepp ütles: „Meil mõlemal jäi mardiballile sõpru, kas me ei siirduks nüüd sinna tagasi? Endastmõistetavalt natuke aeglasemas tempos kui sealt lahkusime.“

Nad naersid mõlemad ja siirdusid pidumaja poole.

KAITSELIIDU 1931/32. AASTA EELARVE TÄITMISE

ARUANNE

Riigikogu poolt 19. märtsil 1929. a. vastuvõetud kaitseliidule toetuse andmise seaduse („R. T.“ nr. 29 — 1929) järgi antakse kaitseliidule iga aasta rahalist toetust, mille suurus määratakse ette viieks aastaks. Alates 1. aprillist 1929. a. määrati iga-aastaseks toetuseks 650.000 krooni. Selle summa suuruses on kaitseliit saanud toetust üksnes 1929/30. eelarveaastal, kuna hiljem, riigieelarve kulude kokkuhoiu tagajärjel, on antud 625.000 krooni (1930/31. e.-a.) ja 606.000 krooni (1931/32. e.-a.). Seega jäi aruande-aasta lõpuks riigikassasse eeltähendatud seadusega määratud toetusest 69.000 krooni.

Kaitseliidu 1931/32. a. riikliku toetussumma eelarve.

Kaitseliidu 1931/32. a. riikliku toetussumma eelarve on kujunenud:

- 1) põhieelarvest, mis kinnitatud vabariigi valitsuse poolt 2. aprillil 1931. a., ja
- 2) vabariigi valitsuse poolt 29. juulil 1931. a. ja 12. veebruaril 1932. a. lubatud suurendustest ja vähendest.

Kulude eelarve kujunes järgmiseks:

1) põhieelarve	Kr. 848.216.—
2) suurendused	„ 7.000.—
	<hr/>
	Kr. 855.216.—
3) vähendused	„ 7.000.—
	<hr/>

Seega on lõplik 1931/32. a. kulude eelarve kogusumma Kr. 848.216.—

Tulude eelarve kujunes:

1) põhieelarvest	<u>Kr. 892.000.—</u>
------------------	----------------------

Kaitseliidu 1931/32. a. riikliku toetussumma eelarve täitmine.

Kaitseliidu 1931/32. a. kulude eelarve krediitide kogusummast Kr. 848.216.—
on aruandeaasta jooksul tarvit. ära „ 776.592.62
Seega on jäänud tarvitamata Kr. 71.623.38

Ülejääk on tekkinud vakantsetest kohtadest, üldisest kokkuhoiust kõigil kulualadel, eriti aga õppealal — igasuguste kursuste ja võistluste pidamise kokkuhoiust ja kinnisvarade muretsemise osalisest loobumisest.

Kulusummast on tarvitatud ära 37,3% relvade ja laskemoona muretsemiseks, 21,1% palkadeks, 5,4% õppeala ja kehalise kasvatus kuludeks, 4,2% kinnisvarade soetamiseks ja ülejäänud 32% majapidamise, kantselise, varustuse ja muude eelarves ettenähtud kulude katteks.

Aruandeaastal on muretsetud täpsuspüsse, spordipüssi ja brauningu padruneid, padrunitaskuid, püssi ja võõrihmu, seljakotte ja telke. On lastud ümber puurida jaapani vintpüssid inglise vintpüssi padrunile, et varustada kaitseliitlasi paremate relvadega. Sellega ühenduses tekkis vajadus muretseta inglise vintpüssi padruneid ja osa jaapani vintpüssi padruneid vahetati inglise vintpüssi padrunitest vastu.

Võru malevale muretseti oma maja, kuhu on hästi ära paigutatud maleva staap ja laoruumid, Petseri maleva maja krohviti aruandeaastal ja vastavate laoruumide puudumisel ehitati peastaabi juure laohoone, mis on kasutada peastaabil ja Tallinna maleval.

Ülevaatliku pildi riikliku toetussumma eelarve täitmisest annavad:

- 1) Kaitseliidu 1931/32. a. riikliku toetussumma eelarve kulude aruanne (tab. nr. 1).
- 2) Kaitseliidu 1931/32. a. riikliku toetussumma eelarve kulude kokkuvõtte ühise nomenklatuuri järgi (tab. nr. 2).
- 3) Diagramm nr. 1.

Kaitseliidu 1931/32. a. riikliku toetussumma eelarve kulude aruanne.

T a

1930/31. a. kulud	1931/32. aasta eelarve			E e l a r v e j a o t u s	1931/32. a. kulud	Ülejääk	Seletusi ülejääkide kohta ja mu
	Põhi-eelarve	Suurene-mine ja vähenemine	Kokku				
165.853.72	168.180.—	—	168.180.—	§ 1. p. A. Palk	163.902.64	4.277.36	Ülejääk tekkis vakantkohtade ning nistuses olevate instruktorite pa
14.596.76	18.482.—	—	18.482.—	§ 1. p. B. Teenistusvanuse tasu	17.108.66	1.374.34	Kokku hoitud.
669.18	1.000.—	—	1.000.—	§ 1. p. C. Ajutine tööjõud	799.64	200.36	Ülejääk tekkis vakantkohtade tõttu
36.368.64	52.930.—	-4.000.—	48.930.—	§ 2. Varustus	40.669.23	8 260.77	Kokku hoitud.
8.075.23	6.500.—	—	6.500.—	§ 3. Toetusrahad	4.207.60	2.292.40	
26.228.10	24.979.—	—	24.979.—	§ 4. p. A. Sõidud siseriigis	23.307.86	1.671.14	" "
1.438.84	1.200.—	—	1.200.—	§ 4. p. B. " välisriikides	631.—	569.—	" "
448.59	750.—	—	750.—	§ 4. p. C. Ümberpaigutused	381.62	368.38	" "
5.763.62	7.000.—	—	7.000.—	§ 5. p. A. Veokulud	6.404.89	595.11	" "
16.550.73	18.790.—	+2.000.—	20.790.—	§ 5. p. B. Liikumisabinõud	19.744.38	1.045.62	" "
15.724.24	16.000.—	+2.000.—	18.000.—	§ 6. Kantseleikulud	17.912.68	87.32	" "
38.705.89	38.000.—	+3.000.—	41.000.—	§ 7. Majapidamine	40.625.29	374.71	" "
2.953.91	11.500.—	—	11.500.—	§ 8. Vallasvara	10.169.47	1.330.53	Kokku hoitud telkide ja arhiivi sisemise alal.
179.780.40	298.360.—	—	298.360.—	§ 9. Relvad ja laskemoon	290.222.36	8.137.64	Jäid muretsemata spordipüssid ja varustusest; rakmete hind kujurkumisel odavamaks.
11.705.77	13.905.—	—	13.905.—	§ 10. Sideabinõud ja tehniline varustus	11.504.33	2.400.67	Kokku hoitud sidevarustuse murets
65.465.93	56.200.—	—	56.200.—	§ 11. Õppeala ja kehaline kasvatus	42.502.78	13.697.22	Ülejääk on tekkinud kokkuhoiu teo-guste kursuste ja võistluste pida
3.763.02	3.340.—	—	3.340.—	§ 12. Esindus	3.340.—	—	Pole täiel määral välja autud toetus-tele ja kokku hoitud muudel ala
17.742.83	39.300.—	—	39.300.—	§ 13. Eriiselooga kulud	35.629.78	3.670.22	
500.—	550.—	—	550.—	§ 14. Juriidiline abi ja kohtukulud	541.20	8.80	Kokku hoitud.
350.—	2.000.—	—	2.000.—	§ 15. Sanitaarala	1.600.36	399.64	Kasutamata on jäänud K.-l. ajaloo ki-ma ja kokku hoitud mõningate misel.
20.191.94	14.250.—	—	14.250.—	§ 16. Kultuurilised kulud	11.131.38	3.118.62	Kasutamata jäetud üldise kokkuhoi
57.472.39	54.000.—	-3.000.—	51.000.—	§ 17. Kinnisvara soetamine	33.256.65	17.743.35	
1.377.15	1.000.—	—	1.000.—	§ 18. Ettenägemata kulud	998.82	1.18	
691.719.88	848.216.—	—	848.216.—	K o k k u	776.592.62	71.623.38	

J. ROSKA,
kindral-major,
kaitseliidu ülem.

F. ROSE,
majandusosakonna pealik.

J. APERSON,
van. raamatupidaja.

Käesolevas aruandes näidatud kulud on vastavate dokumentidega tõestatud ja kooskõlas krediitide raamatus nr. 832 — 13. V 31. a. tähkannetega. Aruande dokumentide revideerimisel ilmsikstulnud puuduste ning esialgu õigeks tunnistamata kulusummade kohta on koostatud 8. novembril 1932.

Käesolev aruanne on raamatutega kooskõlas ja õige.

E. Saulep, major,
kaitseliidu ülemaalse revisjonikomisjoni esimees.

Ch. Ka
riigikontrolli K. O.

9. novembril 1932.

Kaitseliidu 1931/1932. aasta riikliku toetussumma eelarve kulude kokkuvõtte ühise nomenklatuuri

Eelarve jaotus	Peastaap	M A L E V A D															Kokku 1931/1932. a. kulud	
		Tal- linna	Harju	Tartu	Tartu- maa	Viru	Pärnu	Pärnu- maa	Narva	Sakala- maa	Võru	Valga	Lääne	Järva	Petseri	Saare- maa	Kr.	% kulu- de üld- summ.
§ 1. p. A. Palk	38.863.50	10.779.—	9.648.—	9.155.30	10.862.67	9.222.—	4.830.—	8.334.—	6.426.—	8.562.—	9.447.28	7.146.—	8.293.72	7.573.17	6.426.—	8.334.—	163.902.64	21,10
§ 1. p. B. Teenistusva- nuse tasu	3.890.45	1.291.70	1.125.05	878.40	918.90	911.15	471.40	588.85	689.45	1.080.—	1.034.10	813.50	947.41	786.70	816.40	865.20	17.108.66	2,20
§ 1. p. C. Ajutine töö- jõud	799.64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	799.64	0,10
§ 2. Varustus	5.474.75	2.800 —	2.770.—	2.670.15	3.727.17	2.745.25	1.543.50	2.535.75	1.576.90	2.466.—	2.917.18	1.628.50	2.272.75	1.914.08	1.402.50	2.224.75	40.669.23	5,23
§ 3. Toetusraha	384.34	396.54	439.50	272.79	300.61	179.72	140.—	59.44	199.07	257.47	419.10	42.85	324.85	202.33	331.69	257.30	4.207.60	0,55
§ 4. p. A. Sõidud sise- riigis	4.268.11	16.—	1.819.34	353.40	2.421.16	1.533.13	124.75	1.488.59	665.85	2.073.14	1.811.71	1.251.32	1.511.58	1.599.72	1.272.66	1.097.40	23.307.86	3,00
§ 4. p. B. Sõidud välis- riikides	631.—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	631.—	0,09
§ 4. p. C. Ümberpaigu- tused	381.62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	381.62	0,05
§ 5. p. A. Veokulud	2.181.25	364.07	204.15	245.50	376.85	193.55	86.70	343.14	111.95	442.39	349.82	331.85	234.86	250.—	100.47	588.34	6.404.89	0,83
§ 5. p. B. Liikumis- abinõud	11.623.33	732.25	499.48	193.87	999.18	1.119.76	3.55	491.22	564.40	749.73	369.54	214.39	653.53	650.—	346.61	533.54	19.744.38	2,54
§ 6. Kantseleikulud	6.150.63	849.49	817.26	516.20	1.069.22	869.99	367.23	846.02	502.68	1.007.68	970.07	566.60	1.130.35	870.—	569.20	810.06	17.912.68	2,31
§ 7. Majapidamine	20.378.91	429.12	645.99	5.207.91	1.189.44	1.939.16	880.—	1.199.55	998.76	1.550.—	1.099.96	1.159.08	1.159.61	1.100.—	210.—	1.477.80	40.625.29	5,23
§ 8. Vallasvara	10.169.47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10.169.47	1,31
§ 9. Relvad ja laske- moon	288.467.81	473.45	96.99	85.09	23.30	56.20	13.71	39.65	85.82	236.35	—	36.58	228.40	200.—	135.06	43.95	290.222.36	37,38
§ 10. Sideabin. ja tehn. var.	4.071.35	1.363.29	391.83	568.22	762.49	366.—	223.13	489.90	388.49	639.90	520.80	308.80	313.29	394.—	248.86	453.98	11.504.33	1,48
§ 11. Oppeala ja keha- line kasvatus	32.461.79	6.187.80	397.05	237.—	455.34	114.25	126.55	364.32	299.07	550.—	132.84	124.84	301.73	400.—	213.86	136.34	42.502.78	5,47
§ 12. Esindus	1.560.—	120.—	120.—	120.—	100.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	3.340.—	0,43
§ 13. Eriiseloodega ku- lud	35.629.78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35.629.78	4,59
§ 14. Juriidiline abi ja kohtukulud	541.20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	541.20	0,07
§ 15. Sanitaarala	1.600.36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.600.36	0,20
§ 16. Kultuurilised ku- lud	11.131.38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11.131.38	1,43
§ 17. Kinnisvara soeta- mine	33.256.65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33.256.65	4,28
§ 18. Ettenägemata ku- lud	998.82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	998.82	0,13
Kokku :	514.916.14	25.802.71	18.974.64	20.503.83	23.206.33	19.370.16	8.930.52	16.900.43	12.628.44	19.734.66	19.192.40	13.744.31	17.492.08	16.060.—	12.193.31	16.942.66	776.592.62	100
% kulude üldsummast	66,30	3,32	2,44	2,64	2,99	2,49	1,15	2,19	1,63	2,54	2,47	1,77	2,25	2,07	1,57	2,18	100	—

Kaitseliidu 1931/32 aasta eelarve täitmine.

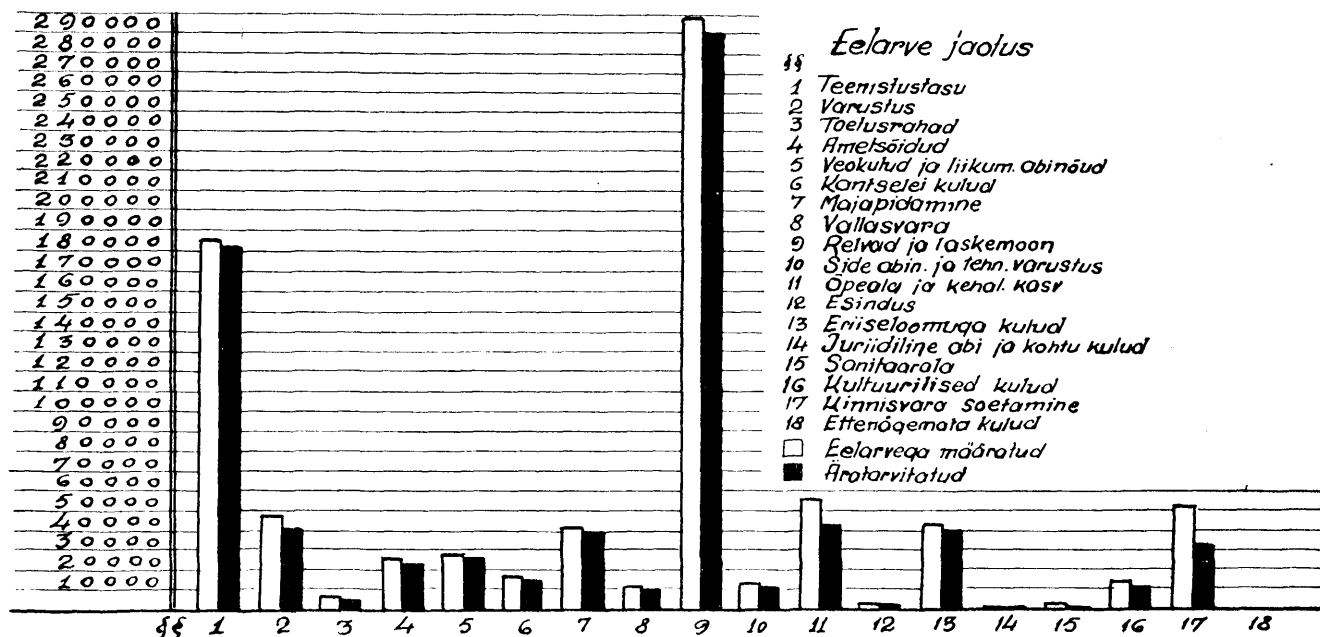

Diagramm nr. 1.

Kui võrrelda 1931/32. eelarveaasta kulusummat 1930/31. eelarveaasta kuluga, siis näeme, et aruandeaastal on kulusid olnud rohkem 84.872.74 krooni võrra, mis on tingitud peamiselt relvade ja laskemoona kulddest (püsside ümberpuurimine), kuna teistes kullides on näha vähenemise tendentsi. On vähenenud palgad, toetusrahad, sõidurahad, ümberpaigutuskulud, õppeala ja kehalise kasvatus kulud, esindus, kultuurilised kulud, kinnisvarade soetamise ja ettenägematud kulud.

Kaitseliidu 1931/32. a. tulude eelarve kogusummas
Kr. 892.000.—

on aruandeaasta jooksul tegelikult laekunud

Kr. 911.110.11

Seega on rohkem laekunud

Kr. 19.110.11

mis on tingitud sellest, et ülejääk aasta aluks kujunes suuremaks 100.025.60 krooni võrra, kuna aga laekumata jäi riiklikust toetusest 25.000.— kr. ja müüdavast varustusest 55.958.63 kr. Viimane asjaolu oli tingitud sellest, et eelarve koostamisel oli kavatsus realiseerida müügi teel osa jaapani vintpüssi padruneid, kuid aruandeaastal teostati jaapani vintpüssi padruneid realiseerimine vahetuse teel — saades vastu inglise vintpüssi padruneid.

Üksikasjalised andmed tulude eelarve täitmisest on paigutatud „Kaitseliidu 1931/32. aasta riikliku toetussumma eelarve tulude aruandesse“ (tab. nr. 3).

Tabel nr. 3.

Kaitseliidu 1931/32. aasta riikliku toetussumma eelarve tulude aruanne.

1930/31. aasta tulud	1931/32. aasta eelarve	Tulude nimetus	1931/32. aasta tulud	Võrreldes eelarvega tulused saadud		Selgus
				rohkem	vähem	
253.557.69	147.000.—	Saldo aasta aluks	247.025.60	100 025.60	—	Eelarve kokkuseadmisel ei loodetud nii suurt ülejääki.
650.000.—	650.000.—	Riiklik toetussumma	625.000.—	—	25.000.—	
5.381.27	5.000.—	0/0% jooksvate arve pealt	4.194.37	—	805.63	Eelarves ühes summas ette nähtud.
1.260.08	—	0/0% propagandafondi jooksva arve pealt	848.77	848.77	—	
25.520.69	90.000.—	Müüdid varustuse eest	34.041.37	—	55.958.63	Ei laekunud selle tõttu, et operatsioon teostus vahetusena.
935.719.73	892.000.—	K o k k u :	911.110.11	100.874.37	81.764.26	

Kaitseliidu kassatagavarade liikumine.

Kaitseliidu kassatagavarade seis oli:

1. aprillil 1931. a	Kr. 247.025.60
31. märtsil 1932. a.	„ 137.670.21

Seega on kaitseliidu rahatagavarad aruandeaasta jooksul vähenenud Kr. 109.355.39

Üksikasjalise ülevaate kaitseliidu kassatagavarade seisust annavad:

1) Kaitseliidu 1931/32. eelarveaasta riiklike toetussummade kassa aruanne (tab. nr. 4).

2) Ülevaade kaitseliidumaksuna ja kaitseliidu toetusseaduse põhjal sissetulnud summadest kuni 1. aprillini 1932. a. (tab. nr. 5).

Tabel nr. 4.

Kaitseliidu 1931/32. eelarveaasta riiklike toetussummade kassa aruanne.

Sissetulek.

Väljaminek.

Sissetulek.		Väljaminek.	
1. Kassa saldo 1. aprillil 1931. a.:			
Riigikassas	50.000.—		
Eradeposiit-arvel E. P. Tallinna osak.	13.526.31		
Jooksva arvel nr. 5366 Tallinna Linnapangas	145.571.53		
Jooksva arvel nr. 675 E. P. Tall. osakonnas	1.944.—		
Propagandafondi jooksva arvel.	17.367.98		
Peastaabi kassas	11.612.01		
Võlgnike arvel („Kaitse Kodu!“ ja keskjuhatuse loterii)	7.003.77	247.025.60	
2. Eelarve täitmise tulud:			
Riiklik toetussumma	625.000.—		
0/00 jooksvate arvete pealt	4.194.37		
0/00 propagandafondi jooksva arve pealt	848.77		
Müüdud varustuse eest	34.041.37	664.084.51	
3. Mitmesugused sissetulekud:			
Kaitseliidumaksuna sissetulnud summad	5.824.73		
Üleminevad summad	3.994.76	9.819.49	
		920.929.60	
			920.929.60
1. Eelarve täitmise kulud puhtas rahas			776.592.62
2. Mitmesugused väljaminekud:			
Propagandafondi kulud		3.010.—	
Üleminevad summad		3.656.77	6.666.77
3. Kassa saldo 31. märtsil 1932. a.:			
Riigikassas		69.000.—	
Eradeposiit-arvel E. P. Tallinna osakonnas		19.351.04	
Jooksva arvel nr. 5366 Tallinna Linnapangas		21.654.45	
Jooksva arvel nr. 675 E. P. Tall. osakonnas		1.944.—	
Propagandafondi jooksva arvel.		15.206.75	
Peastaabi kassas		4.513.97	
Võlgnike arvel („Kaitse Kodu!“) propagandafondist		6.000.—	137.670.21

Tabel nr. 5.

Ülevaade kaitseliidumaksuna ja kaitseliidu toetusseaduse põhjal sissetulnud summadest kuni 1. IV 1932. a.

Sissetulek — väljaminek	Eelmistel aastatel	Aruandeaastal	Kokku	Üldse kokku
Kaitseliidumaksuna sisse tulnud	2.523.526.31	5.824.73	2.529.351.04	
K.-l. toetusseaduse põhjal saadud	1.300.000.—	625.000.—	1.925.000.—	
Muud sissetulekud	250.967.50	49.982.31	300.949.81	4.755.300.85
Ära tarvitatud	3.827.468.21	790.162.43	4.617.630.64	4.617.630.64
Ülejääk 31. märtsil 1932. a.	—	—	—	137.670.21

Kaitseliidu varanduslik seis 31. märtsil 1932. a.

Kaitseliidu varanduslikust seisust aruandeaasta lõpuks annab pildi „Kaitseliidu üldise varanduse seis 31. märtsil 1932. a.“ (tab. nr. 6).

Seisu aktivasse on muuseas võetud laekumata riiklik toetussumma 69.000 krooni.

Mis puutub varanduslikus seisus näidatud varanduse summadesse, siis peab tähendama, et need ei ole äärmiselt täpsed. Kaitseliidu peastaabil on kavatsus lähemal aastail teostada üldist varade inventeerimist, mis annaks õige ja ajakohase pildi kogu kaitseliidu valdamisel olevaist varadest.

Kaitseliidu puhasvarandus oli:

31. märtsil 1932. a. Kr. 3.266.653.08
1. aprillil 1931. a. „ 2.234.248.69

Seega kaitseliidu puhasvarandus aruandeaasta jook-
sul on suurenenud Kr. 1.032.404.39
võrra.

Suurenemine on tingitud peamiselt riikliku toetus-
summa eelarve arvel relvade kordaseadmisest, laske-

moona, rakmete, liikumisabinõude, tehnilise varustuse
ja sõja-keemiliste materjaalide muretsemisest.

Samuti on suurenenud kinnisvarad ja seltskondlike
summade arvel soetatud vallasvarad.

Üksikasjalised andmed on paigutatud:

- 1) Kaitseliidu kulude ja tulude arvesse 1931/32. a.
eelarveaastal (tab. nr. 7).
- 2) Kaitseliidu varanduse aruandesse (tab. nr. 8).
- 3) Diagrammi nr. 2.

Tabel nr. 6.

Kaitseliidu üldise varanduse seis 31. märtsil 1932. a.

Aktiva.			Passiva.		
Kassa tagavara riiklike sum- made alal (vaata kassa aruanne)	137.670.21	137.670.21	Kapital	2.230.793.69	2.230.793.69
Kassa tagavara seltskondlike summade alal:			Võlausaldajad (peastaabi maja obligatsioonid)	3.455.—	3.455.—
a) Peastaabis	20.750.44		Saldo	—	1.032.404.39
b) Malevates	92.870.73	113.621.17			
Kinnisvarad:					
a) Eelmistel aastatel soetatud	568.443.31				
b) Aruandeaastal soetatud .	24.755.15	593.198.46			
Vallasvarad riikliku toetus- summa arvel:					
a) Eelmistel aastatel soetatud	1.194.722.72				
b) Aruandeaastal soetatud .	1.078.664.89	2.273.387.61			
Vallasvarad seltskondlike summade arvel:					
a) Eelmistel aastat. soetatud .	121.478.68				
b) Aruandeaastal soetatud .	27.296.95	148.775.63			
	—	3.266.653.08		—	3.266.653.08

Tabel nr. 7.

Kaitseliidu kulude ja tulude arve 1931/32. eelarveaastal.

Kulud.			Tulud.		
1. Riiklike summade eelar- ve täitmise kulud	776.592.62	776.592.62	1. Riiklike summade eel- arve täitmise tulud (vaata kassa aruanne)	664.084.51	664.084.51
2. Seltskondlike summade eel- arve täitmise kulud:			2. Seltskondlike summade eelarve täitmise tulud:		
Peastaabis	3.957.25		Peastaabis	2.591.74	
Malevates	211.591.85	215.549.10	Malevates	216.996.38	219.588.12
3. Mitmesugused väljaminekud:			3. Mitmesugused sissetulekud:		
Propagandafondi kulud	3.010.—		Riiklike summade alal	9.819.49	
Üleminevad summad (riikl. summade alal)	3.656.77		Seltskondlike summade alal	3.350.—	13.169.49
Üleminevad summad (seltsk. summade alal)	3.350.—	10.016.77	4. Tagasisaadud laen	1.003.77	1.003.77
4. Saldo	—	1.032.404.39	5. Võlgnikud propagandafon- dist (Kaitse Kodu!)	6.000.—	6.000.—
			6. Varanduse juurekasv 1931/32. eelarveaastal:		
			Kinnisvara	24.755.15	
			Vallasvarad riiklike sum- made arvel	1.078.664.89	
			Vallasvarad seltskondlike summade arvel	27.296.95	1.130.716.99
	—	2.034.562.88		—	2.034.562.88

Kaitseliidu varanduse aruanne.

Tabel nr. 8.

Varanduse liigid	Seis 1. aprillil 1931. a.	Suurenenud 1931/32. eel- arveaasta jooksul	Vähenenud 1931./32. eel- arveaasta jooksul	Seis 31. märtsil 1932. a.
Kinnisvara:	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Peastaabi maja ja krunt	230.000.—	—	—	230.000.—
Petseri maleva maja	143.407.90	4.750.—	—	148.157.90
Talliona maleva maja	144.959.36	—	—	144.959.36
Sakalamaa maleva maja	41.588.75	—	—	41.588.75
Mustamäe lasketiiru maja	6.700.—	—	—	6.700.—
Muud ehitused	1.787.30	—	—	1.787.30
Võru maleva maja	—	15.000.—	—	15.000.—
Laduhoone Tallinnas	—	5.005.15	—	5.005.15
K o k k u:	568.443.31	24.755.15	—	593.198.46
Vallasvara:				
Relvad	511.837.44	985.881.89	5.405.24	1.492.314.09
Laskemoon	202.635.79	98.026.79	41.609.05	259.053.53
Relvade puhastusabinõud	20.956.40	795.40	3.600.78	18.151.02
Rakmed	159.685.46	42.846.05	2.262.67	200.268.84
Liikumisabinõud	35.916.44	12.391.20	3.325.07	44.982.57
Õppeabinõud	81.424.82	14.099.84	25.609.38	69.915.28
Sporidiabinõud	59.396.43	4.070.31	7.217.81	56.248.93
Tehniline varustus	60.721.48	7.352.07	1.407.58	66.665.97
Kirjandus	13.491.51	1.656.84	2.010.96	13.137.39
Sõjakeemilised materjaalid	1.446.52	3.511.73	120.45	4.837.80
Mitmesugune majand. var. I (inventar)	42.895.07	1.366.73	804.90	43.456.90
Mitmesugune majand. var. II (vähemad kantselitarbed)	4.315.36	632.63	592.70	4.355.29
K o k k u:	1.194.722.72	1.172.631.48	93.966.59	2.273.387.61
Seltsk. summade arvel soetatud varandus	121.478.68	27.296.95	—	148.775.63
Üldse kokku:	1.884.644.71	1.224.683.58	93.966.59	3.015.361.70

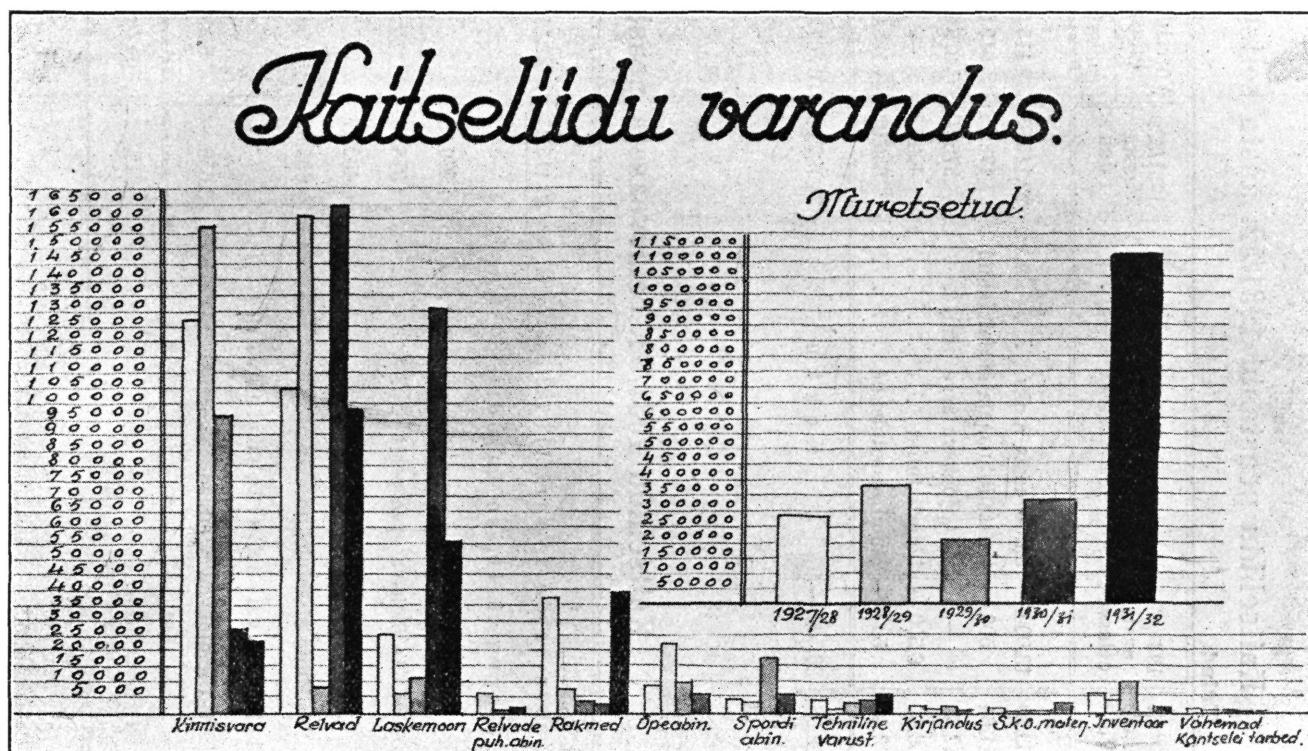

Diagramm nr. 2.

Kaitseliidu peastaabi 1931/32. aasta seltskondlike summade eelarve tulude ja kulude a
Tulud.

1930/31. aasta tulud	1931/32. aasta eelarve	Tulude nimetus	1931/32. aasta tulud	Võrreldes eelarvega tulusid saadud		1930/31. aasta kulud	1931/32. a. eelarve peale krediitide ümberpaigutust	Kulude nimetus
				rohkem	vähem			
5.153.79	13.000.—	Saldo aasta aluks	22.115.95	9.115.95	—	295.—	1.250.—	Eritööde tasu
741.64	500.—	Kaitseliidu maja sissetulekud	1.179.85	679.85	—	1.094.82	2.750.—	Esinduskulud
442.58	—	0/00 jooksva arve pealt	375.80	375.80	—		1.000.—	Toetus õnnetuste puhul
19.096.67	6.500.—	Loterii tulud	400.17	—	6.099.83	3.402.31	500.—	Kulud surmajuhtude puhul
1.473.40	500.—	Muud sissetulekud	635.92	135.92	—		750.—	Kultuurilised kulud
							750.—	Muud vähemad kulud
26.908.08	20.500.—	K o k k u	24.707.69	10.307.52	6.099.83	4 792.13	7.000.—	K o k k u

Kaitseliidu 1931/32. eelarveaasta peastaabi kassa aruanne seltskondlike summade

1. Kassa saldo 1. aprillil 1931. a	22.115.95	22.115.95	1. Eelarve täitmise kulud puhtas rahas	3
2. Eelarve täitmise tulud:			2. Miimesugused väljaminekud:	
Kaitseliidu maja sissetulekud	1.179.85		Üleminevad summad	3
0/00 jooksva arve pealt	375.80		3. Saldo 31. märtsil 1932. a	
Loterii tulud	400.17		Tähtajalisel arvel Tallinna Linnapangas	10
Muud sissetulekud	635.92	2.591.74	Jooksva arvel nr. 5328 Tall. "	1
3. Mitmesugused sissetulekud:			Peastaabi kassas	9
Üleminevad summad	3.350.—	3.350.—		
	—	28.057.69		

Kaitseliidu seltskondlikud summad.

Peale riikliku toetuse on kaitseliit saanud toetust ka seltskonnalt. Vaatamata majanduslikele raskustele pole seltskond kaitseliitu jätnud unustusse ja rõõmustavalt tuleb siinkohal kriipsutada alla, et seltskondlikud summad ja nende arvel soetatud varad on aruandeaasta jooksul tunduvalt suurenenud.

Ülevaatliku pildi seltskondlikest summadest annavad:

- 1) Kaitseliidu peastaabi 1931/32. aasta seltskondlike summade tulude ja kulude aruanne (tab. nr. 9).
- 2) Kaitseliidu 1931/32. eelarveaasta peastaabi kassa aruanne seltskondlike summade alal (tab. nr. 10).
- 3) Kaitseliidu seltskondlike summade läbikäik malevais 1931/32. eelarveaastal (tab. nr. 11).

Tabel nr. 11.

**Kaitseliidu seltskondlike summade läbikäik malevais
1931/1932. eelarveaastal.**

	Saldo 1. aprillil 1931. a.	Aasta jooksul sissetuln.	K o k k u	Aasta jooksul väljaläin.	Saldo 31. märts. 1932. a.	Erasummade eest murets. varustus 1931./32. eel- arveaastal	M ä r k u s e d
Tallinna malev	27.495.76	53.931.87	81.427.63	46.959.46	34.468.17	5.804.01	*) Kuna malevate poolt esitatud andmed on puudulikud ja saldod kokku ei lähe, on aruande kokkuseadmisel võetud aluseks eelmise aasta aruande saldo.
Harju "	5.728.77	21.172.95	26.901.72	21.024.88	5.876.84	1.271.05	
Tartu "	6.707.61	8.361.30	15.068.91	9.218.86	5.850.05	—	
Tartumaa "	4 024.76	14.958.69	18.983.45	14.230.14	4.753.31	—	
Viru "	7.791.40	19.469.97	27.261.37	18.713.87	8.547.50	412.80	
Pärnu "	1.528.30	3.900.97	5.429.27	2.404.80	3.024.47	—	
Pärnumaa "	6.684.71	4.998.03	11.682.74	6.878.82	4.803.92	936.61	
Narva "	604.66	20.834.41	21.439.07	19.570.37	1.868.70	9.581.18	
Sakalamaa "	3.042.84	18.088.60	21.131.44	18.276.98	2.854.46	3.349.52	
Võru "	5.430.67	13.854.16	19.284.83	15.899.41	3.385.42	1.976.05	
Valga "	3.580.75	8.064.93	11.645.68	7.865.20	3.780.48	—	
Lääne "	664.—	8.894.45	9.558.45	8,939.46	618.99	177.50	
Järva "	4.173.76	12.259.79	16.433.55	12.532.83	3.900.72	1.275.99	
Petseri "	1.538.23	4.347.39	5.885.62	4.611.58	1.274.04	—	
Saaremaa "	2.142.16	3.858.87	6.001.03	4.465.19	1.535.84	2.512.24	
K O K K U	81.138.38	216.996.38	298.134.76	211.591.85	86.542.91	27.296.95	
Saldo 1. aprillil 1931. a.*)	87.466.20	216.996.38	304.462.58	211.591.85	92.870.73		

J. Roska,

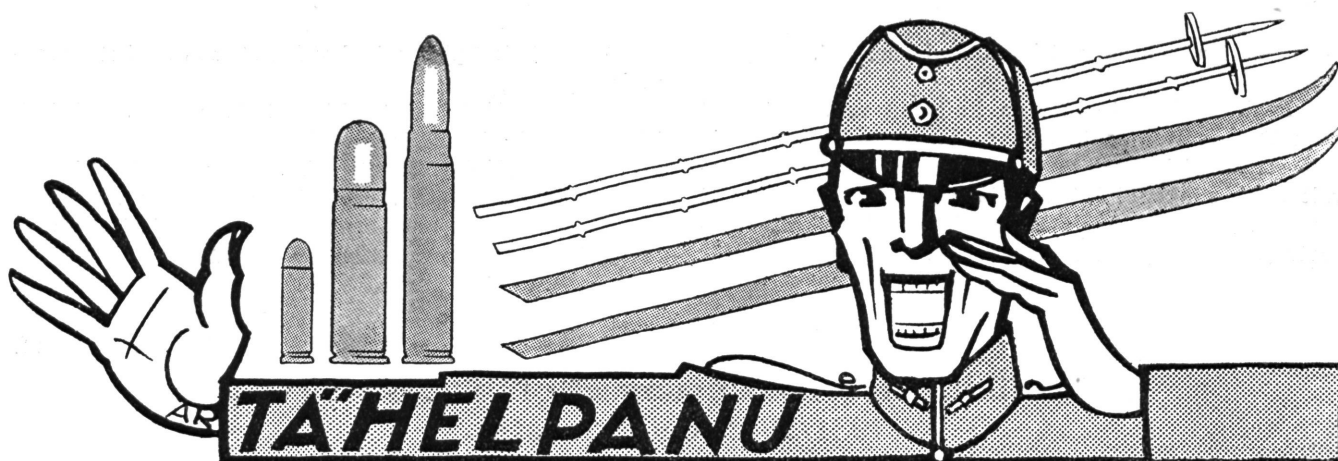
kindral-major, kaitseliidu ülem.

F. Rose,

majandusosakonna pealik.

J. Aperson,

van. raamatupidaja.

Kaitseliivlaste tarvete laadu

soovib eelolevaks talispordi hooajaks rikkalikus valikus, kõrges väärtuses ja odavate hindadega

Suuski — mitmes pikkuses ja valikus

Suusakeppe — puust ja bambusest

Suusasaapaid — mitmes headuses ja hinnas

Suusasidemeid — Guiffeldt, Siukola, Bergendahl

Suusariideid — tuuleülkondi, kampsonid, mütse, kindaid, sokke jne.

Suusamäärdeid — kõrges väärtuses kaitseliidu suusamäärde tööstuselt lausik- ja murdmaale

Caskurid !

*Rikkalikus valikus leiata kõrgeväärtuslikku laske-
moona, püsse, püstoleid ja muud vajalist*

**TALLINN,
KAARLI 8**

KAITSELIITLASTE TÄRVEE LAOST